scen & FILM
Teaterförbundets tidning
NR: 6-2017

Reglera tv-branschen!
Ökat stöd för att förebygga hot och hat
William Wenner målar med ljuset

”Alla former av kränkande maktutövning måste upphöra”

Det kan aldrig sägas för många gånger: Sexuella trakasserier är förbjudet enligt diskrimineringslagen. Sexuella trakasserier är ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Det är du som avgör om handlingen eller beteendet är kränkande. Det är arbetsgivarens ansvar att ingen utsätts på sin arbetsplats. Den som trakasserar måste inse att beteendet är kränkande och därför är det viktigt att det anmäls.

Om detta är vi överens, varför är då mörkertalet så stort? Teaterförbundet för scen och film måste stärka och prioritera arbetet för att motverka diskriminering. Och vi måste fortsätta att samverka med våra arbetsgivarorganisationer i dessa frågor.

I slutet av oktober medverkade jag i ett internationellt styrelsemöte inom FIA, den internationella federation som organiserar skådespelare, sångare, dansare. Även här var #metoo-kampanjen föremål för debatt, information och ställningstagande.

I Australien kontaktades den fackliga organisationen MEAA (Media, Entertainment och Arts Alliance) av två skådespelare som hade fått nog. Deras erfarenhet var att kränkningar ständigt förekom på arbetsplatsen och det fick resultatet att de antingen slutade på den arbetsplatsen eller stannande kvar och var olyckliga. De ville inte heller bara ge frågan till sitt fackförbund, utan agera själva. De ville två saker: Presentera 50 ”fallstudier” samt att förbundet tog fram statistik, samlade data. Frågeställningen utgick från: 1.Har du varit utsatt själv? 2. Har du bevittnat? 3. Har du hört talas om? Och den viktiga frågan: 5. Anmälde du?

Tanken var att samla dessa data och presentera resultaten för producenter och arbetsgivare och sedan samverka om åtgärder. Ledorden för det fortsatta arbetet är utbildning, att känna till sina rättigheter och att våga berätta om vad en utsatts för.

Från det stora engelska förbundet British Equity sa man att ”vi gör mycket men vi måste göra mer”. Här finns fall av uteslutning av medlemmar som är förövare. Det finns ett speciellt telefonnummer att ringa där speciellt utbildade personer svarar och kan hjälpa. Även här har man gjort en kartläggning som visade att av de 4 000 personer som svarade sa 56 procent att de blivit kränkta på arbetsplatsen, framförallt av arbetskamrater och högre chefer.

Equity skapade en kampanj: *Creating without conflict*, det vill säga rätten till konstnärligt skapande utan kränkande konflikter.

I Kanada visade en enkät att 50 procent av artisterna utsatts för kränkningar och mobbning, många har bevittnat detta utan att ha varit utsatta själva. Här har Canadian Actors Equity tagit fram ett stort material *Not in our space*. Ett informationsmaterial till arbetstagare och arbetsgivare om förbundets ”national anti-harassment campaign”.

På FIA-mötet antog vi också en deklaration om ytterligare åtgärder för att stärka kampen mot trakasserier och diskriminering inom scen och film/media, en arbetsgrupp ska utarbeta verktyg för alla de 87 fackförbund som är medlemmar i FIA över hela världen.

I Sverige har vi tagit förnyade kontaker med våra motparter inom scen och film för att hitta fler vägar för det fortsatta samarbetet. Målet är naturligtvis att alla former av kränkande maktutövning ska upphöra. Mycket arbete återstår, det visar #metoo-kampanjen tydligt.

ANNA CARLSON
ORDFÖRANDE

www.teaterforbundet.se
www.fia-actors.com

PÅ OMSLAGET: **LJUSDESIGNERN WILLIAM WENNER**
FOTO: **OLA KJELBYE**

scen & film gör fördjupande reportage och intervjuer med personer verksamma inom scen- och filmområdet. Tidningen bevakar aktuella frågor av facklig, konstnärlig, kultur- och arbetsmarknadspolitisk natur.

scen & film – teaterförbundets tidning

Utkommer med sju nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Mika Romanus.** Chefredaktör: **Magdalena Boman.**
Layout: **Magdalena Boman.**
Grafisk form: **Mu ab**
Återkommande medarbetare: **Ylva Lagercrantz Spindler, Gert Lundstedt.**
Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Jörgen Bergmark, Måns Clausen, Eleonor Fahlén, Amy Fee, Bengt Fröderberg, Minna Krook, Shebly Niavarani, Julia Reinhard, Mika Romanus, Martyna Lisowska.**

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.
e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se
Besöksadress: Kaplansbacken 2A.
Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.
Annonser: **SB-Media AB,** Alex Simonsson Tel: 08-545 160 63.
e-post: alex@sb-media.se
Tryck: **DanagårdLitho,** Ödeshög 2017.
Repro: **Cicero Tryck och media.**
ISSN 2001-5518
Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

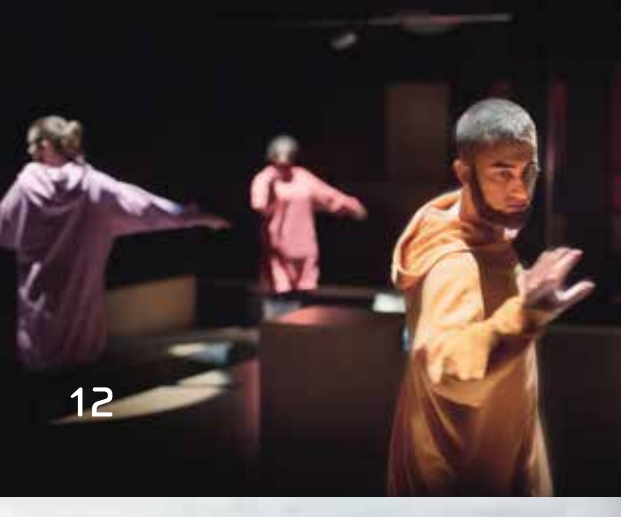

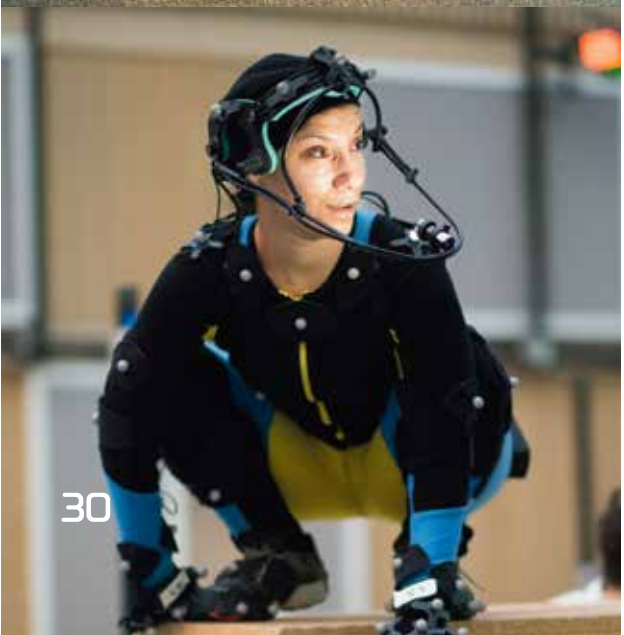

Innehåll nr 6-2017

4 MÅNADENS BILD
Operasångare: Joa Helgesson.

7 FILM OCH TV-AVTALET KLART
Parterna överens om arbetstid och royalty.

10 INTERVJU: NISTI STÊRK
Entreprenören och komikern bakom Komedifilmsfestivalen.

12 NU SKA HOT OCH HAT FÖREBYGGAS
Allt fler konstnärer drabbas av hot och hat, nu ska Konstnärsnämnden samla information och sprida kunskap i frågan.

16 OSUNDA MAKTHIERARKIER I TV-BRANSCHEN
Tv-fotografen Peter Mild kräver dialog med arbetsgivarna.

18 LJUSDESIGNERN SOM TEATERNS HJÄRTKIRURG
Mot premiär av *Karl Gerhard* med William Wenner.

24 UTBLICK BERLIN:
Striden på Volksbühne har blivit ett arbetsmiljöproblem.

29 KRÖNIKA: ROJDA SEKERSÖZ
Oslagbara minnen från filmfestivalen i Duhok i Kurdistan.

30 MONKY BLIR KÖTT OCH BLOD
Mimaren Nina Åkerlund om sitt arbete med motion capture-teknik.

34 UPPDRAG KOMMUNKOREOGRAF:
Dans- och performancegruppen JUCK hjälper oetablerade dansare i Botkyrka.

Nästa nummer kommer den 27 december
Presstopp den 8 december

12 Bild ur den nedlagda föreställningen *Marken Brinner*.
Foto: Marcus Gårder.

16 Peter Mild. Foto: Magdalena Boman

18 Ur Göteborgs stadsteater uppsättning av *Karl Gerhard*.
Foto: Ola Kjelbye.

30 Nina Åkerlund som Monky i motion capture-studion i Uppsala.
Foto: Roger Sundberg.

När det eviga möter förgängligheten

Namn: Barbro Fagerlind.
Ålder: 59 år.
Yrke: Konstnär, formgivare, bild- och formpedagog i Bildverkstan, Rum för barn och bibliotek på Kulturhuset Stadsteatern.
Det bästa med ditt yrke: Det bästa är mötet i skapandet med barn och undersökandet av material.
Aktuell med: En skyltning med egna verk i tapetserarbutiken Stilbrott i Stockholm.
Kulturupplevelse som inspirerar: Min största inspiratör är den afrikanska konstnären El Anatsui från Ghana som arbetar med recycling art. Landet Sydafrika, där hantverk och recykling art är en stort konstform. Så förstås skulptören Louise Bourgeois, hon är helt fantastisk.

Barbro Fagerlind har arbetat med återbruk sedan tidigt 90-tal. I början i form av silversmide med material som konservburkar och plåt, med tiden har hon kommit att undersöka och experimentera med andra återvinningsbara material – som plast och textil. Hon ställer det eviga mot det förgängliga i sina verk.

Bilden Barbro har valt heter *Songline – karta över kvinnan* och är gjord i blandteknik. Det är en relief, gjord av elkablar, datorkablar och koppartråd och fanns med i en utställning på Sadelmakarlängan i Österbybruk.

– För mig finns det en koppling till #metoo i Songline, det handlar om kvinnans rättigheter till sin egen existens, till sitt inre landskap i en annars livrädd värld. Det är en hyllning till kvinnan och till kvinnliga mystiker.

Namnet Songline kommer från aborginernas mytiska drömtrådar, de berättar om skapelsevarelsernas färder i form av sånger, danser, berättelser och målningar. På Österbybruk ingick Songline i en serie hon kallade *Amöbor, toffeldjur och andra urdjur*.

– Av en händelse fick jag tag på svarta runda ramar från gårdens gamla anfäder, ofta stränga gamla gubbar. Jag gjorde ciselering av amöbor, urdjur i dessa ramar. Det fick en klangbotten i återbruket, våra urdjur som håller på att förintas och försvinna.

I Songline fogas ett slags elledning-system ihop till kvinnans inre.

Barbro Fagerlind jobbar givetvis också med återbruk i Rum för barns Bildverkstad och hon är välkänd i Kulturhuset Stadsteaterns restauranger som samlat kapsyler åt henne. Många el- och datorkablar kommer från teknikerna på stadsteatern och på Bildverkstaden har pedagogerna tillsammans med barnen gjort bland annat badsmycken i just återbruksmaterial.

– Nu har jag varit nere hos snickarna på teatern för att samla träbitar och flis. Av det ska vi bygga träskulpturer med barnen. Daniel i verkstaden ska skära socklar åt oss. Vi tar hand om allt deras spill.

MAGDALENA BOMAN

Barbro Fagerlind

Rekamfilmsregissörer organiserar sig

Allt fler reklamfilmsregissörer ansluter sig till Teaterförbundet för scen och film för att gemensamt kunna driva frågor om bland annat ersättningsnivåer.

Ett 20-tal reklamfilmsregissörer möttes inför årets Roygala för att fortsätta diskutera villkoren i branschen. Reklamfilm har tidigare varit filmregissörernas kassako. Men arbetsfältet har långsamt dränerats i takt med att budgetarna krympts och eftersom allt fler bolag kommit att pitcha för samma projekt.

– I slutändan leder det här till mer arbete för regissören, som i många fall inte får betalt när projekten går till någon annan, berättar Anders Habenicht, reklamfilmsregissör i avdelningen för Sveriges Filmregissörer.

Sveriges filmregissörer och Teaterförbundet har sedan en tid tillbaka samlat ihop ett stort antal reklamfilmsregissörer för att diskutera frågorna. Det som tidigare avfärdats som ett problem för några få, och mest skymtat fram som ett symptom har visat sig vara en branschsjukdom.

– Också vid förra årets Roygala fanns Teaterförbundet på plats. Nu anslöts sig än fler till oss, det är väldigt roligt, fortsätter Anders Habenicht.

För ett år sedan tydliggjorde Sveriges Filmregissörer att reklamfilmsregissörer självklart tillhör avdelningen. Sedan dess har mellan 20 och 30 regissörer anslutit sig till Sveriges Filmregissörer, vilket lett till större möjligheter att påverka och driva de här frågorna.

– Vi diskuterar nu frågor om pitchförfarande och hur förbundet ska hantera det faktum att bolagen ibland kräver ett exklusivt utnyttjande av enskilda regissörer, samt ersättning för vidareutnyttjande och lägsta arvoden, säger Anders Habenicht.

MAGDALENA BOMAN

Mindre biografer kan komma att slås ut

Höjd moms och utebliven statistik har skapat ett ohållbart läge för landets biografer och hotar nuvarande stödsystem. Det menar Anna Serner, vd för Filminstituet.

Det råder ett krigstillstånd mellan Filminstitutet och Sveriges största biografägare, SF och Svenska bio, som drabbar mindre biografkedjor och enskilda biografägare. Efter att Svenska biografägareförbundet SBF har slutat lämna statistik till Filminstitutet har stödsystemet kommit i gungning. Utan aktuell statistik, blir det mycket svårt för Filminstitutet att veta hur pengarna ska fördelas till biograferna för att kunna bredda filmutbudet och stötta upprustning. Situationen har föranlett Anna Serner att skriva till regeringen, eftersom Filminstitutet bedömer läget så allvarligt att biografer på mindre orter på sikt kan komma att halveras.

Med anledning av den uteblivna statistiken, presenterar Anna Serner tre förslag:

- Att biomomsen sänks till sex procent
- Att en ny lag gör alla filmfönster skyldiga att rapportera visningssiffror till Filminstitutet kvartalsvis
- Att konkurrensverket ska få i uppdrag att hindra monopol eller missbruk av dominerande ställning på områden som säkrar yttrandefrihet och åsiktsmångfald.

MAGDALENA BOMAN

Fråga i förra numret:
Har du haft betald semester i sommar?

Har du känt dig hotad på grund av ditt jobb?

*Svara **Ja** eller **Nej** på: www.teaterforbundet.se*

BAROMETERN

Har du känt dig hotad på grund av ditt jobb?

"Ja, det har hänt, jag var ung och det var väldigt läskigt"

Bahador Foladi, skådespelare:

– Ja, det har jag, för många år sedan och jag var ganska ung. Jag var med i föreställningen *Ett öga rött* på Angeredsteatern och spelade en karaktär som pratade skit om svenska traditioner. Då fick en människa för sig att jag hatade den svenska kulturen. Han skrev fyra, fem A4-sidor som dröp av hat och som tyckte att jag skulle lämna det här landet. Det var väldigt läskigt då, en av de värsta gångerna för mig. Annars tycker jag att teatrarna blivit bättre på att hantera frågor som dessa.

"Nej, men teatern fick ta emot ett massivt hat via sociala medier"

Johan Gry, skådespelare och regissör:

– Nej. När vi spelade *Jihadisten* på Göteborgs stadsteater i våras förskonades ensemblen och jag som regissör från hot, möjligen kom något hat-brev. Det mesta riktade sig mot teaterns ledning och marknadsavdelning, de fick motta ett massivt hat i alla kanaler. Efter att rikstyckarna Hanif Bali, Katerina Janouch och Magda Gad, som ju har jättemånga följare, reagerat över att vi spelade, bombarderade deras svansar teatern med hot och hat via mejl och Facebook.

"Ja, så pass att jag i perioder valt att inte arbeta på teatern"

Bahareh Razekh Ahmadi skådespelare,musiker

– Ja, så pass att jag tvingats ta långa pauser från teatern. Arbetsmiljömässigt blev det ett problem för mig att göra mitt jobb. Min kropp är så politisk, både som queer och som rasifierad. Och jag måste tänka min hälsa. Teatern kan vara en otrygg arbetsplats både inåt och utåt för en icke normativ kropp. Eftersom hot och hat normaliserats i samhället, kan det bli tufft att verka på teatern. Här behöver teatern uppdatera sin kompetens för att värna alla sina anställda. Under en tid nu har jag jobbat med musik, men jag längtar tillbaka till scenen.

Avtal för film och tv klart

Nya regler för arbetstid och royalty

Höjd övertidsersättning och moderniserade regler för upphovsrätt. Det är några av nyheterna i avtalet mellan Teaterförbundet och Medieföretagen.

Teaterförbundet har efter ett halvårs förhandlingar med Medieföretagen undertecknat ett nytt kollektivavtal för film och tv. En utgångspunkt för förbundet i förhandlingarna med medieföretagen var att skapa bättre balans mellan arbete och privatliv för medlemmarna och därmed en bättre arbetsmiljö. I linje med det kom parterna överens om en längre beräkningsperiod för arbetstiden. Arbetsgivaren får nu lägga ut 40 timmar i genomsnitt per helgfri vecka under en fyraveckorsperiod.

– Ett preliminärt schema ska upprättas för hela beräkningsperioden. Senast 14 dagar innan arbetsveckan ska ett fast schema presenteras, tidigare var det en vecka. Därmed går det att planera arbetsperioderna bättre, säger Madeleine Wagemyr, förhandlingschef vid Teaterförbundet för scen och film.

Höjd övertidsersättning ska leda till ett mindre uttag av övertid, som generellt varit stort i branschen.

– Lägstanivån på övertidsersättningen höjs med 36 kronor i timmen beräknat på en lön på 30 000 kronor i månaden. Det minskar incitamentet för arbetsgivaren att lägga ut övertid.

När överenskommen arbetstid flyttas utgår en kompensation med 139 kronor per flyttad timme. Ytterligare en förbättring är att arbetsveckan nu får omfatta i genomsnitt fem arbetsdagar per vecka i stället för 6 dagar.

Den andra delen av avtalet rör upphovsrätten. Den har blivit allt svårare att komma överens om då traditionella ersättningsregler inte fungerar i den nya mediesituationen. Med nya plattformar som Viaplay och Netflix som strömmar produktionerna – så kallad videoondemand (vod) – behövs nya former för royalty som kompenserar förbundets medlemmar när ersättningar för förstasändningar i tv-kanalerna och repriser nyttjas på ett annat sätt. Producenterna och Teaterförbundet har därför förhandlat fram ett försöksavtal där ersättningen ska beräknas på den totala produktionsbudgeten för manusbundna tv-serier (serier med singlar inkluderade) mot att producenterna får en längre licensperiod.

– En femårig licens ger oss två procent på totalbudgeten, och en tioårig licens två och en halv procent. Pengarna fördelas till rättighetshavarna via vårt rättighetsbolag Tromb, säger Ulf Mårtens, chefsförhandlare för upphovsrätt vid Teaterförbundet för scen och film.

Små tv-kanaler som Kanal 5 och TV3 får en rabatt och ska i stället betala 1,25 procent av budgeten för en femårig licens, och 1,5 procent för en tioårig.

SVT och internationella plattformar som Netflix och HBO ligger utanför överenskommelsen – förbundet förhandlar med dessa parter i särskild ordning.

På sikt vill förbundet förhandla direkt med plattformarna, och helst tillsammans med producenterna.

– Plattformar och kanaler vill ha alla rättigheter. Vår framtid ligger i att vi går ihop och förhandlar gentemot dem.

Ett första mål är att komma överens om en nordisk tariff för de internationella plattformarna.

– I november åker förbundet till ett möte i Danmark för att diskutera frågan, säger Ulf Mårtens.

Försöksavtalet är teknikneutralt och löper fram till den sista juni 2018, medan avtalet i övrigt sträcker sig till den sista maj 2020. Löneuppräkningen följer industriavtalets märke om 6,5 procent på tre år.

GERT LUNDSTEDT

Ny övertidsberäkning

• Tidigare delades månadslönen med 106 för att få fram övertidsersättning per timme. Nu delas den istället med talet 94.
För den som tjänar 30 000 kr i månaden blev övertidsersättningen tidigare 30 000/106=283 kr per timme. Nu blir ersättningen istället: 30 000 kr/94=319 kr.

REGIONTEATER VÄST
SÖKER
CHEF FÖR
TEKNISKA AVDELNINGEN
WWW.REGIONTEATERVAST.SE

Hamnmagasinet i Umeå söker:
• Scentekniker
• Dramapedagog
UMEÅ KOMMUN
Läs mer på:
www.umea.se/ledigajobb

SITE flyttar till Farsta

I juni 2018 flyttar produktionshuset SITE in i Telias gamla huvudkvarter i Farsta. Det kulturminnesmärkta huset byggs om invändigt och anpassas till ett Konsthus för samtida konst utifrån SITE:s och konstnärernas kollektivverkstads, KKV:s, behov.

Magdalena Boman

SITE ÄR UPPSAGDA från Svarta huset på Telefonplan den 31 december och flyttar då till Farsta i tillfälliga lokaler i huset bredvid Konsthuset, dit går sedan den planerade flytten i juni nästa år.

– Byggprocessen är i full igång. Vi får flera studios, en black box på 270 kvadratmeter, samt två mindre dansstudios om vardera 120 och 70 kvadratmeter när vi flyttar in i Konsthuset, berättar Anne-Sofie Eriksson, verksamhetsledare för SITE, som är en plattform för den professionella samtida scenkonsten med fokus på dans. SITE hyr i dagsläget ut kontorsplatser och studio. Koreografer och dansproducenter med residens där har kontorsplats, tid i studion samt erbjuds en marknadsmässig och konstnärlig genomlysning av sin verksamhet, både enskilt och i grupp. I de nya lokalerna i Farsta kan verksamheten växa både i omfattning och till yta. SITE får ta nästan hela bottenplanet i huvudbyggnaden i anspråk. Mitt i huskomplexet, där det nu finns ett atrium, byggs en black box med 6 meter i takhöjd. Totalt får de 13 kontorsplatser för internt bruk och för uthyrning.

– Black boxen ska rustas med ljus- och ljudteknik, dansgolv, ventilation, rigg i taket och ett flexibelt sittplatssystem som lätt kan flyttas undan. Där kan vi också leda ner dagsljus via taket. Våra andra två studios får också dagsljus och sviktande dansgolv, säger Anne-Sofie Eriksson.

Telias gamla huvudkvarter ska omvandlas till en levande stadsdel. I Farsta, söder om Stockholm ska, förutom Konsthuset, 2 000 nya bostäder byggas med skolor och affärer. Det finns även en politisk vilja att lägga en del ateljéplatser för konstnärer i samma område.

– Jag har alltid strävat efter att skapa interdisciplinära mötesplatser, workshops och labs mellan konstarter. Vi planerar för en expansiv residensverksamhet, både internationellt och nationellt, för samtliga konstarter. Nästa år bjuder vi in tre nordiska scenkollektiv som har fokus på publikarbete, för att just kunna utveckla en interaktiv aktivitet i Farsta, fortsätter hon.

Ett nytt aktiebolag har också bildats inför flytten – Konstens kraftverk i Stockholm, som är ytterst ansvarigt för Konsthuset.

– Både SITE och KKV behåller sina egna identiteter och organisering. Vi står fast vid vår kärnverksamhet, det är viktigt att verksamheten i huset utvecklas i en organisk process, säger Anne-Sofie Eriksson.

MAGDALENA BOMAN

HALLÅ DÄR...

”Dockteater berikar teaterspråket”

Hallå där, Nasrin Barati, stort grattis till att du fått Konstnärsnämndens långtidsstipendium som utbetalas under tio år! Hur känns det?

– Det är stort. Efter att ha jobbat stenhårt i 30 års tid med dockteatern Sesam i Göteborg ser jag stipendiet som ett erkännande av vad jag gör. Vi får visserligen ofta jättebra respons av vår underbara publik men det känns bra att nu även få uppskattning på en kulturpolitisk nivå. Som kulturarbetare är det lätt att tro att ingen hör och ser vad du gör, men det här visar att det inte förhåller sig så.

Vad innebär stipendiet för dig rent praktiskt?

– Att göra fler kulturutbytesresor var det första jag tänkte på när jag fick beskedet. Sesam är nog den fria grupp som reser mest av alla i Sverige. Ändå har vi ofta missat att åka på spännande festivaler eftersom pengarna inte har räckt till. Nu hoppas jag att vi reser mer och knyter kontakter för att kunna ha ännu fler kulturutbyten i framtiden. Jag vill också köpa nya inspirerande, internationella böcker om puppetry art att ta hem. Den typen av litteratur finns inte i Sverige.

2017 har varit ett händelserikt år för Sesam. Berätta.

– I mars hade vi ett stort 30-årsjubileum med föreställningar och vårt teaterhus här i Majorna förvandlades också till ett museum. Därefter åkte vi till Kuba för ett kulturutbyte. För tio dagar sedan hade vi premiär på föreställningen *Katitzi*.

– Och snart åker några av oss till Japan för att tillsammans med en japansk dans- och performancegrupp ge föreställningar i Tokyo och Kinosaki under en månad.

Blir nästa år lika spännande?

– Ja, absolut. Vi ska gästas av de japanska och kubanska grupperna vi hälsat på i år. Jag hoppas dessutom att kunna bjuda hit gäster från Frankrike, Finland och Italien.

Du vill hellre tala om puppetry art istället för dockteater. Varför?

– Det är skillnad på de engelska orden ”puppet” som är kopplat till konst och teater och ”doll” som förknippas med lek. I Sverige särskiljs inte begreppen vilket har gjort att dockteater fått en barnslig och begränsande stämpel på sig. Sesam gör som vilken annan teater som helst. Vi spelar teater för människor mellan två och 100 år. Dockteatern, eller puppetry art, berikar teaterspråket.

GERTRUD DAHLBERG

Aktivism skapar mer mångfald

Med konst och aktivism kan du driva frågor om jämställdhet och mångfald. Normkreativa gruppen inom Teaterförbundet bjöd in till seminarium för att inspirera och tipsa om nya arbetssätt.

Den normkreativa arbetsgruppen bildades vid riksstämman 2014. Sedan dess har den fått mycket gjort med att hitta nya former för arbetet med jämställdhet och mångfald.

– Normkreativt arbete syftar till att få konstnärer att göra fler val än de som ligger nära till hands. Vi måste förändras för att spegla samhället, säger gruppens ordförande skådespelerskan och förbundsstyrelseledamoten Inga Onn.

Nyligen höll gruppen ett inspirationsseminarium om konst och aktivism där konstnärer inom scen och film berättade hur de bryter normerna. Medverkade gjorde nätverket Sparq för större kvinnligt inflytande i musikalbranschen.

– De visade hur de fått kvinnor och män att byta roller, hur ett smart användande av Facebook får en aktion att synas i olika flöden. De har vänt upp och ned på musikalvärlden, menar Inga Onn.

Även Adam Gardelin, som jobbar med musikal och hbtq-frågor deltog i seminariet. Han berättade om att ge kvinnor större utrymme och om musikaler han satt upp under Pride. Catrine Lundell som arbetar inom tv, radio och som stand-up, bidrog med sina erfarenheter med sin grupp i det aktuella humorprogrammet *Bauta* som visas på SVT Play.

– De ifrågasätter normer med humor och arbetar med att nå ut genom att fräckt och roligt vända upp och ned på alla begrepp.

Medlemmarna i *Bauta* möttes under utbildningen på StDH. Det förde in samtalet på om normkreativt arbete finns på utbildningarna. Jo, så är fallet, menar Inga Onn, som själv undervisar i normkreativ gestaltning på Calle Flygares skådespelarprogram.

– Det pågår en stor samhällsrörelse för att få in nya röster i vårt samhälle.

Nästa år har Teaterförbundet för scen och film riksstämma och därmed går mandatet för Normkreativa arbetsgruppen ut. Inga Onn hoppas på ett nytt förtroende.

– Det är omöjligt för ett modernt fackförbund att inte ha med de här frågorna. Nu sammanställer jag ett material inför riksstämman om vad vi gjort, hur många vi nått och vilka ämnen vi har tittat på.

Fram till stämman fortsätter arbetet som vanligt med möten och seminarier.

– Troligen är vi med vid Göteborgs filmfestival, Folk och kultur. Vi ska vara oemotståndliga.

GERT LUNDSTEDT

Danspasset förnyas

Danspasset, Euro-FIA Dance Passport, ger dansare tillgång till fackligt stöd och daglig träning i ett annat EU-land. Nu ska det förnyas och kopplas till en digital plattform.

Hittills har professionella dansare kunnat hämta ut ett danspass i pappersform hos Teaterförbundet för scen och film. Med hjälp av passet har de kunnat få råd, stöd och tillgång till daglig träning av det fackförbund som organiserar dansare i respektive arbetsland.

Nu ska idén vidareutvecklas. I september deltog vice ordförande Minna Krook i ett seminarium i Warsawa, arrangerat av Euro-Fia, en europeisk gren av det internationella artistfacket.

– När det europeiska danspasset lanserades i början av 00-talet, var grundtanken att underlätta för dem som ofta arbetar utomlands att hitta trygga rutiner var de än befinner sig i Europa, säger Minna Krook.

Euro-Fia är överens om att det här är både bra och viktigt för dansare. Som dansare i ett annat EU-land kan du behöva uppgifter om bland annat träning, dansworkshops och auditions. I den digitala versionen, som kopplas till en webbsajt anpassad för mobiltelefoner, kommer det gå att hitta kontaktuppgifter till varje lands fackförbund och intresseorganisationer.

– En svårighet är att frilansande dansare i de flesta länder inte är organiserade och att fackförbunden är uppdelade i skådespelarförbund och i dansförbund, som ofta är små och inte så kraftfulla, men de har ändå mycket information att dela med sig av. Sverige är unikt i Europa med kollektivavtal för det fria danslivet. Vi kan hjälpa till att kontrollera kontrakt för dansare som kommer hit och jobbar, säger Minna Krook.

Alla fackförbund ska nu precisera vad de kan hjälpa till med för dansare som kommer med ett danspass. Exakt vilken hjälp facken kan bistå med, blir upp till respektive land.

MAGDALENA BOMAN

Innan du reser utomlands

Kontrollera alltid hur det svenska trygghetssystemet synkroniseras med försäkringar i det land där du ska jobba i. Kontakta a-kassan, Försäkringskassan och Skatteverket innan du åker. Googla på konstnärsguiden för att få ytterligare råd.

Mer om danspasset finner du på www.fia-actors.com/eurofia-dance-passport/

”Komedifilmfestivalen är ett hjärteprojekt”

Innan 40 fyllda har hon hunnit med att starta eget produktionsbolag, skriva böcker, manus och vara programledare. Numera kan Nisti Stêrk även titulera sig filmfestivalchef. Men det var som skådespelare hon slog igenom och blev ”tanten” med hela svenska folket.

Fyra febriga dagar innan invigningen av den fjärde upplagan av Internationella komedifilmfestivalen har vi stämt möte på Filmhuset, varifrån Nisti Stêrk driver sitt produktionsbolag Stêrk produktion. Hon har varit igång sedan klockan sex på morgonen. Inne på det lilla kontoret trängs ett gäng volontärer, Bakom dem står en stor skylt med uppmaningen ”Skratt”. Det kan behövas. Här råder febril aktivitet in i det sista för att få allt att gå i lås, med kända komiker från hela världen på ingång.

Trots att festivalen är relativt etablerad sker mycket av jobbet fortfarande ideellt.

Från början fanns initiativtagaren, manusförfattaren och dramaturgen Karin Rydholm, men hon valde att hoppa av. Kvar blev parhästen Nisti Stêrk, fast besluten att inte ge upp drömmen om att med komedifilmer som kitt förena människor över alla nations- och klassgränser. Att arbeta med integration genom skratt är något som hon brinner för.

– Jag måste alltid vara politisk i det jag gör. Festivalen är mitt hjärteprojekt: för integrationen, för samhället, för att bidra till en förändring. Det är en festival som ska förena alla, säger hon och exemplifierar med hur de i år har valt att visa *En man som heter Ove*, textad på dari. För att nyanlända ska förstå vad vi egentligen skrattar åt i Sverige.

Nisti Stêrk slog igenom med *Zeynos värld* på Stockholms Stadsteater 2005. Eller ”tanten” som hon kort och gott kallar sin monolog om den klorindyrkande kurdiska kvinnan från Tensta som kan lika mycket om tvätteknik som världspolitik. Sedan dess har den odödliga tanten dykt upp i såväl *Allsång på Skansen*, som nu senast, i årets melodifestival.

Med ”tanten” lär Stockholms Stadsteater har bättrat på sin mångfaldsstatistik rejält. Nisti Stêrk var också något av en pionjär.

– När jag började med Zeyno så fanns det knappt någon som såg ut som jag på teatern, konstaterar hon krasst.

Med ”som jag” syftar hon på att hon föddes i sydöstra Diyarbakir i Turkiet och kom till Sverige som femåring.

– Idag är teatern bättre på representation. Det är en stor skillnad mot när jag spelade i Birgitta Englins *Elektra* på Fryshuset 2004.

Filmfestivalen är numera hennes baby, ett arbete som delvis finansieras av hennes övriga projekt. Nisti Stêrk är onekligen uttrycket ”många järn i elden” personifierad. Förutom skådespelare, komedienn och festivalchef kan hon också titulera sig författare och programledare. Det sistnämnda efter att ha lett 160 avsnitt av Turkiets första talkshow på kurdiska, en utmaning hon också tog sig an av politiska skäl.

– För första gången skulle vi få tala kurdiska i en public service-kanal. Det var ungefär lika stort som om SVT skulle ha en talkshow på samiska.

För Nisti Stêrk blev det ett sätt att slå ett slag för yttrandefriheten, men också att få en yngre generation kurder att lär sig ett språk som länge var förbjudet att tala i Turkiet.

– Jag har alltid en tanke när jag tackar ja till saker. Det är för att förändra något.

Vad har du på gång just nu?

– Jag skriver på två pjäser. Den ena utspelas i en kvinnosal, på ett sjukhus. Den andra är en påtänkt musikal med mammor i Tensta och svenska schlagerhits! Jag jobbar också på en dokumentärfilm om kvinnor och komedi, från Hjördis Pettersson till idag. Hur var det för kvinnliga komiker förr? Där finns mycket kvar att utforska.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Nisti Stêrk

Aktuell med: Avslutat årets arbete som festivalchef för Internationella komedifilmfestivalen, skriver nya bok-, teater- och filmmanus, har uppdrag som konferencier och programledare. Nu även redaktör för komedifilmfestivalens filmmanustävling, i samarbete med SVT Drama och Filminstitutet.

Född: Diyarbakir i Turkiet, kom till Sverige 1983.

Utbildning i urval: Södra Latins teaterlinje, läst film- och tv-historia på Södertörns högskola, studerat Method acting.

Teaterdebuterade med: *Elektras systrar* på Uppsala Stadsteater 2004 (regi: Michael Cocke).

Slog igenom med: *Zeynos värld* (Kulturhuset Stadsteatern, 2005)
Andra egna uppsättningar: *För Sverige i tiden* (Maximteatern, Riksteatern 2007)

Övrigt: Har suttit i Teaterförbundets styrelse, sitter i styrelsen för Transit. Varit ordförande för Wift Sverige (Women in film and television). Även suttit med Tempodokumentärfilms nomineringsgrupp senaste tre åren.

Ronja Jönis

Ökat stöd för att förebygga hot och hat

Hot och hat i samband med konstnärlig yrkesutövning kan se ut på många sätt. Nu har Konstnärsnämnden fått i uppdrag att sprida kunskap om frågorna.

Konstnärsnämnden har fått 500 000 kronor och uppdraget att utveckla former för att ge stöd åt konstnärer som utsätts för hot och hat. Det är ett led i regeringens försök att värna om demokratin och det offentliga samtalet.

Hot och hat i samband med yrkesutövning kan se ut på många sätt. I Västra Götalandsregionen ville Sverigedemokraterna hösten 2015 stoppa Regionteater västs uppsättning *Den avvikande meningen*. Jens Peter Karlssons pjäs handlar om fascism och spelades av två skådespelare i klassrum runt om i regionen. Föreställningen föranledde en lång debatt om konstens frihet i regionfullmäktige där SD ifrågasatte både ägardirektiv och anslag för regionteatern. Uppmärksamheten kring pjäsen aktualiserade frågan om hot och hat för teatern.

– Ingen person blev hotad. Teatern fick kommentarer, men inget hot. Det här var strukturellt. Vad gör hotet mot en institution, mot konsten, på längre sikt? undrar Susanna Dahlberg, vd för Regionteater väst.

På teatern blev det en stor diskussion. All personal informerades om föreställningen och hur frågor och reaktioner skulle hanteras. Det gjordes en riskanalys, ledningen rådgjorde med regionens säkerhetsavdelning, polisen informerades och fick turnéschemat.

– Arbetsmiljön stod i fokus hela tiden. De skådespelare och tekniker som var ute med föreställningen ville göra den, det var en viktig sak, understryker Susanna Dahlberg.

Resultatet blev en konkret plan för hur eventuella reaktioner skulle hanteras. Där listades tänkbara scenarier, svar på frågor som kan uppstå om såväl föreställningen som teaterns uppdrag. Inte minst anges vem som ska svara på vilka frågor för att undvika olika budskap.

I Västra Götalandsregionen stod majoriteten av politikerna upp för konstens frihet den gången. *Den avvikande meningen* spelades som planerat. Ingen föreställning ställdes in. Och ingen av konstnärerna blev utsatt personligen.

Det finns flera exempel på produktioner och utövare som har mötts av hot och hat. Andrea Edwards mordhotades när hon spelade *Scum-manifestet* på Turteatern 2011. En gymnasieskola tillkallade polis när gymnasieelever protesterade mot *Smålands mörker* med Regionteatern Blekinge Kronoberg, 2014. Samma år lade Ung scen öst ner *Marken brinner* efter kritik och bråk i samband med föreställningar. I våras blev Göteborgs stadsteaters *Jihadisten* toppnyhet när regissören Johan Gry inkallades att debattera i SVT:s Aktuellt efter en storm på sociala medier.

Det här är en utveckling som regeringen har uppmärksammat i handlingsplanen *Till det fria ordets försvar*, som kom i somras.

Edvin Bredefeldt i föreställningen *Smålands mörker* som lades ned på grund av protester, kritik och bråk.

Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke konstaterar i förordet att konstnärerna hör till de yrkesgrupper som vittnar om ett hårdare samtals- och debattklimat. Utsattheten för hot och hat leder dessutom till anpassning och självcensur.

Nu har Konstnärsnämnden alltså i uppdrag att öka kunskapen och förståelsen för konstnärers situation. En webbguide ska samla och sprida information om vilka stöd som finns för dem som utsätts för hot och hat. Planen är att den ska publiceras under våren. Än så länge handlar arbetet mycket om att samla kunskap och etablera samarbete med andra berörda myndigheter och organisationer, till exempel Brottsoffermyndigheten. Hat, hot och utsatthet är komplext, och måste avvägas mot lagstiftningen. Var går gränsen för det brottsliga?

– Vi har bara expertkunskap för en bråkdel av frågorna, säger Åsa Wall, utredare på Konstnärsnämnden.

Hon och kollegan Ann Traber ser som sin uppgift att föra in kunskaper om konstnärernas förhållanden i det gemensamma arbetet. Hot och hat i yrkesutövning är en arbetsmiljöfråga och Konstnärsnämnden kan utgå från sin rapport *Konstnärers arbetsmiljö* från i våras. 1 859 konstnärer svarade på enkäten. Andelen som rapporterade att de utsatts för hot och hat utifrån sin yrkesverksamhet i konstnärliga jobb under det senaste året är generellt lägre jämfört med statistiken för hela den yrkesverksamma befolkningen. Men när det kommer till frågan om hur många som avstår från att utöva sitt yrke på grund av hot och hat svarar konstnärerna för en betydligt större andel.

– Det graverande är den stora andelen som avstår från att utöva sitt yrke för att de utsatts för hot och hat, inte hur många de är totalt, säger Åsa Wall.

Att arbeta utifrån relevanta kunskapsnivåer i arbetsgivaransvaret är något som Mikael Brännvall, vd för Svensk scenkonst, betonar.

– Hot och hat är självklart en viktig fråga för Svensk scenkonst eftersom det förekommer att våra medlemsorganisationer och deras medarbetare blir utsatta. Det handlar om flera saker:personlig säkerhet, yttrandefrihet och demokrati. Vi måste stötta våra medlemmar, systematiskt och med rätt kunskapsnivå. Vi har också haft de första kontakterna med Teaterförbundet om hur vi kan arbeta tillsammans, säger han.

Konstnärsnämndens uppdrag handlar om att långsiktigt ge kunskap och visa på vägar till instanser där expertkunskap finns för den som hamnar i utsatt situation.

LIS HELLSTRÖM SVENINGSON

Aktuella bidrag att söka

På Kulturrådet kan du fram till den 30 november söka bidraget ”Daglig träning för utövare inom scenkonstområdet”. I december är det dags för dig inom den fria scenkonsten att söka projektbidrag för nationella och internationella projekt. Detta bidrag fördelas två gånger per år och kan exempelvis sökas för internationella gästspel i Sverige, turnéer utomlands, europeiskt samarbetsprojekt eller medfinansiering för den som söker eller redan fått stöd genom EU. Hos Konstnärsnämnden är ansökan för Internationellt kulturutbyte (resebidrag) öppen t o m 1 februari 2018. Du hittar en översikt med datum för aktuella bidrag på Kulturrådets respektive Konstnärsnämndens hemsida.

Fredrik Wenzel

The Square nominerad till komedipris

Ruben Östlunds Guldpalmsvinnare *The Square* är nominerad till en EFA-statyett (European Film Award) i kategorin bästa Europeiska komedi.

Det är tredje året i rad som svensk film utmärker sig i tävlingen. Förra året vann Hannes Holms *En man som heter Ove* i samma kategori och året dessförinnan tilldelades det Roy Anderssons *En duva satt på en gren och funderade på tillvaron*. European Film Academy firar 30 år 2017, och tillkom på initiativ av Ingmar Bergman med flera andra filmarbetare i Europa, i syfte att synliggöra europeisk film.

Södra teaterns vd dödshotad

Södra teaterns vd, Ingmari Pagenkemper, har utsatts för såväl döds- som våldtäktshot efter kampanjen #politiskameddelanden. Detta efter att Pagenkemper skrivit ”Fuck SD”, adresserat till SD:s partiledare Jimmie Åkesson.

Med kampanjen ville teatern ge allmänheten möjlighet att lämna personliga meddelande till förtroendevalda politiker. Via teaterns hemsida, kunde vem som helst publicera ett meddelande i sociala medier, adresserat till en valfri politiker. Ett urval av budskapen, däribland Pagenkempers, sattes sedan upp på teaterns 50 reklamytor i Stockholm.

Södra teatern har polisanmält hoten och dragit in kampanjen.

Ben Mergelsberg

Koreografen Jefta van Dinther är en av stipendiaterna. Bild från hans föreställning *Dark field analysis.*

23 får långtidsstipendier

När Konstnärsnämnden delade ut sina långtidsstipendier i oktober gick 23 av dem till utövare inom scenkonst och film. Anna-Lena Everman, Per Grytt, Erik Holmström, Annika Silkeberg, Jefta van Dinther, Jeanette Langert, Rani Nair, Magnus Gertten, Lisa Langseth och Gabriela Pichler var några av dem.

Totalt delade nämnden ut rekordstora summan 60 miljoner kronor till 44 stipendiater. För varje stipendiat blir det ca 1,3 miljoner fördelat på tio år. Läs hela listan: www.konstnarsnamnden.se

Svensk film har svårt att nå unga tittarna

I oktober släppte Filminstitutet rapporten *Vägen till de unga filmtittarna*. Här har tittarvanor och attityder kring svensk film analyserats i åldersgruppen 15–29 år. Slutsats: kännedomen om hyrfilm på nätet och utbudet hos de strömmade abonnemangstjänsterna är nyckeln för att nå de unga filmtittarna. Andra slutsatser i rapporten är att en av fyra unga tittar på film via illegala sajter minst en gång i veckan och uteslutande amerikanska långfilmer. De ses också som normen av unga tittare medan svensk film uppfattas som annorlunda. Sammantaget konstaterar rapporten att svensk film har en uppförsbacke för att nå de unga filmtittarna. Hela rapporten går att läsa på www.filminstiutet.se

Satsning på plakatfilm ska få oss att rösta

Inför valåret 2018 vill Svenska Filminstitutet och Sveriges Television inspirera till ett politiskt engagemang. Därför uppmanas såväl etablerade regissörer som nya filmskapare att göra kortfilm som ska få oss att rösta i större utsträckning. *Röst* heter projektet som vill hitta nya berättelser om Sverige. Formatet är kort dokumentär- eller hybridfilm på max 4.30 minuter. Stödbelopp per film är 150 000 kronor. Filminstitutet och SVT går in med hälften var och ansökan skickas till Svenska Filminstitutet senast 10 november.

TV4 kallar till stormöte

Efter den senaste tiden turbulens kring TV4 kallar nu ledningen till stormöte. Inbjudna är ett antal stora tv-bolag, produktionsbolag och branschorganisationer. På agendan står den dåliga arbetsmiljön, med avslöjandet om sexuella trakasserier.

Teaterförbundet har sedan en tid tillbaka uppmärksammat arbetsmiljön inom tv-branschen. Bland annat gjordes det 2016 en enkätundersökning bland berörda medlemmar. Som en uppföljning på den anordnades det också ett panelsamtal på Bio Rio i Stockholm.

Teaterförbundets ordförande, Anna Carlson, har sagt att hon välkomnar ett samarbete med tv och deras produktionsbolag. Mer om Teaterförbundet och tv-branschen på sid 16 i denna tidning.

Medel till kultur ökat med 14 procent

De offentliga medlen till kulturen har ökat med 14 procent sedan 2007. Det visar rapporten *Samhällets utgifter för kultur 2016* som Myndigheten för kulturanalys nyligen presenterade. År 2016 uppgick de sammanlagda medlen till kultur hos stat, regioner/landsting och kommuner till drygt 27 miljarder kronor, det motsvarar 2 724 kronor per invånare. Staten och kommunerna stod för den största utgiften (44 respektive 41 procent), medan regioner/landsting bidrog med 15 procent.

Hela rapporten går att läsa på: www.kulturanalys.se

Ingen överklagan av dom om sexuella trakasserier

Hösten 2015 lämnade DO, diskrimineringsombudsmannen, in en stämningsansökan mot Lunds universitet. Fallet gällde en lärare på Teaterhögskolan i Malmö som ska ha utsatt en elev på för sexuella trakasserier. I oktober betalade universitetet ut ett skadestånd på 100 000 kronor till eleven och därmed lades ärendet ner.

Till Sveriges Radio Kulturnytt har eleven tidigare kommenterat beslutet med att det för honom inte handlade om ersättning, utan om upprättelse, då såväl Teaterhögskolan som Lunds universitet konsekvent har bestridit hans vittnesmål. Trots det har beslutet att inte överklaga tagits. Enligt DO i samråd med studenten.

Barnomsorg på kvällstid kan omprövas

Har du fått avslag på barnomsorg i hemmet? Nu kan din ansökan omprövas. Stockholms stad uppmanar dem som redan sökt att göra det igen.

#metoo kampanjen reser krav på ny undersökning av scenkonstens arbetsmiljö

Under ett par veckor i oktober växte en liten hashtag till en global medborgarrörelse.

Nu höjs röster för att arbetet mot sexuella trakasserier åter hamnar på scenkonstens och filmens agenda och att en ny medlemsundersökning görs.

Ylva Lagercrantz Spindler

Från vänster: Moderator Amanda Möller, skådespelarna Marall Nasiri, Aleksa Lundberg och Anna Carlson, ordförande Teaterförbundet för scen och film, samt Stefan Forsberg, vd Stockholms konserthus och styrelseordförande Svensk scenkonst.

Det började med att *Twin Peaks*-stjärnan Ashley Judd avslöjade hur Hollywoodproducenten Harvey Weinstein i decennier hade utsatt både henne och andra unga skådespelerskor för sexuella trakasserier. Strax därefter dök hashtagen #metoo upp och spred sig som en löpeld i sociala medier över världen.

#metoo resulterade i att miljontals kvinnor världen över började delge vittnesmål om sexuella trakasserier. Inom svensk teater har debatten florerat i flera år. Redan 2010 gjorde Sveriges Radio en uppmärksammad enkätundersökning tillsammans med Teaterförbundet. Den avslöjade exempelvis att var tredje kvinna som jobbar inom svensk teater och film har blivit sexuellt trakasserad. Enkäten följdes av en het mediedebatt som snart tystades av kritiska röster som menade att undersökningen inte var trovärdig, bland annat på grund av för få respondenter.

Vad hände sedan? Det frågar sig skådespelerskan Aleksa Lundberg i en debattartikel i Dagens Nyheter.

Nu rör det åter på sig. I slutet av oktober tog ABF Stockholm initiativ till att återuppväcka debatten genom att bjuda in till samtalet ”Me too: Sexuella trakasserier inom scenkonsten”. I panelen på Orionteatern satt bland andra Anna Carlson, Teaterförbundets ordförande som veckan innan svarade att det finns en uppdaterad handlingsplan från Teaterförbundets sida.

– Att motverka diskriminering och sexuella trakasserier är en viktig del av förbundets arbete. Här arbetar vi på flera fronter, genom utbildning, samverkan med arbetsgivarna exempelvis genom jämställdhetschecken och i vårt normkreativa arbete. Vi har förtydligat informationen på webben om hur man går till väga om man blir utsatt (faktaruta), och vi lyfter fram informationen i vårt nyhetsbrev. Vi för också samtal med våra motparter inom både scen och film om fortsatt gemensamt arbete i dessa frågor.

I sin debattartikel efterlyser Aleksa Lundberg en ny medlemsundersökning liknande den som gjordes 2010. Är det en bra idé?

– Ja, men som i alla enkäter är det viktigt att ställa rätt frågor, vilket kräver ett omsorgsfullt arbete.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Strax innan denna tidning trycktes beslutade Teaterförbundet att göra en ny enkät om sexuella trakasserier .

Så gör du om du blir sexuellt trakasserad

• På Teaterförbundets hemsida finns information om vad du kan göra om du utsätts för sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Det är arbetsgivarens ansvar att ingen utsätts för trakasserier på sin arbetsplats. Blir du utsatt bör du omedelbart anmäla detta till din arbetsgivare. Ta gärna hjälp av skyddsombudet och facket, om sådana representanter finns på din arbetsplats.

• Du kan även be förbundets medlemsrådgivning om hjälp.
E-post: jour@teaterforbundet.se, tel: 08 – 441 13 00 vardagar 9.00-12.00. Läs mer på:
www.teaterforbundet.se/har-du-blivit-utsatt-sexuella-trakasserier-sag-ifran/

Andra röster om ojämställdhet inom scenkonsten

Debatt om operasexism

I samband med en föreställning av den nyskrivna operan *Kärlekskriget* på Teater Västmanland arrangerade Vattnäs Konsertlada i oktober ett panelsamtal om operasexism och bristen på jämställdhet i operabranschen, ett problem som Gunilla Brodrej påpekade i sina artiklar i Expressen redan 2012.

Våra historier

I våras tog Sparq, feministisk arbetsgrupp inom Musikalavdelningen, initiativ till uppropet *Våra historier*, i syfte att samla in röster om en ojämställd musikalbransch. Här fick medlemmarna möjlighet att delge sina erfarenheter, flera av dem vittnar också om sexuella trakasserier: https://varahistorier.se

Jämställdhetscheck

Teaterförbundet har tillsammans med Svensk Scenkonst tagit fram en Jämställdhetscheck för anställda vid svenska teatrar. Den är tänkt som ett verktyg för chefer, arbetsledare, fackliga representanter eller jämställdhetsansvariga att initiera ett samtal och hålla koll på jämställdhet, genus och sexuella trakasserier i verksamheten.

Namn: Peter Mild
Ålder: 60 år
Familj: Fru och tre utflugna barn.
Verksam som: frilansande tv-fotograf med egen firma. Arbetar oftast på korta kontrakt mot tv-bolag, produktionsbolag och privata företag. Nyligen invald i Teaterförbundets filmavdelning och ordförande i Tv-fotografernas förening – en intresseförening med 200 medlemmar som ordnar seminarier, diskussioner och workshops.
Arbetar fackligt för: att få till en dialog med produktionsbolag och tv-kanaler och reglera arbetstider och arbetsmiljöfrågor.

Det är dags för dialog nu.
– Tv-branschen kommer att kalla till stormöte kring arbetsvillkoren, då vill vi delta i diskussionerna, säger Peter Mild.

Magdalena Boman

Peter vill ha reglering i den osunda tv-branschen

Osund maktutövning i tv-branschen skapar mönster som gör frilansare rättslösa och bidrar till att unga människor utnyttjas.

– Branschen är oreglerad, det är rena vilda västern. Vi måste samla oss för att få fungerande arbetsvillkor, säger tv-fotografen Peter Mild, nyligen invald i filmavdelningen.

Med sin svarta hatt på huvudet slår Peter Mild sig ner i soffan på Café Rival i Stockholm. Han påpekar att #metoo har satt ett efterlängtat fokus på en utbredd tystnadskultur och väckt frågor, inte minst inom tv-branschen.

– I bästa fall får fler upp ögonen för hur denna värld i grunden är uppbyggd. Kvinnor som män tystas. Här finns ingen given trygghet att falla tillbaka på, säger Peter Mild.

Åtskilliga i tv-branschen jobbar som egenföretagare. Jobben är ofta både roliga och omväxlande, men under senare år har villkoren blivit allt tuffare. Peter jobbar fortfarande efter 30 år som tv-fotograf, men många av hans kollegor pratar om eller har valt att lämna branschen helt. Personligen har han blivit så gammal att han inte har så mycket att förlora på att engagera sig fackligt, säger han.

– Vi pressas arbetsmiljömässigt från alla håll. Idag är en arbetsdag ofta allt från tio till 16 timmar lång.

Av tradition finns en utbredd okunskap kring fackföreningarnas roll i tv-branschen. Folk får upp ögonen för orättvisorna först när de bildar familj och skaffar barn. Om yngre engagerade sig fackligt skulle mycket kunna förändras, tror Peter, som vill att information om facket sprids till utbildningarna.

– Enligt våra motparter är vi likvärdiga förhandlare, men det är vi förstås inte. De sitter på stora bolag, behandlar oss som arbetstagare och agerar arbetsgivare. Det ser vi i våra kontrakt. Där finns en rad punkter som är till deras fördel, som behandlar deras frågor. Men avtalen saknar innehåll som stödjer oss.

Tv-bolagen lockar unga att jobba med reality-tv och underhållning med argument som att de får chans att jobba utomlands, samtidigt håller bolagen nere arvoden och löner. Branschen lider av att människor ständigt byts ut, särskilt i funktioner som inslagsproducenter och projektledare.

– Unga jobbar i kanske fem till tio år och slutar sedan för att göra något ”riktigt”. Det innebär att samma misstag görs om och om igen. Fotograferna är kanske desamma och jobbar med nya personer som inte kan sitt jobb och inte planerat arbetet tillräckligt mycket. Konsekvenser blir att de går in och räddar situationer, reder ut saker och ting. Resultatet blir jättelånga dagar, utan ob-ersättningar.

Som ung är det svårt att säga nej både till osunda arbetsrutiner och usla löner. Situationen blir inte enklare av att praktikanter från yrkeshögskolor plockas in utan adekvat handledning från produktionsbolagen där de ersätter betald personal. Detta är särskilt vanligt i sportproduktioner. Åtskilliga går med på att arbeta gratis endast med muntliga löften om att få jobba igen under nästa säsong, menar Peter Mild.

– Tv-kanalerna avsätter inte tillräckligt med pengar till produktionerna, vilket tvingar ner lönerna till frilansare. Dagsarvodena har minskat till 90-tals-nivåer, berättar Peter.

Oron sprider sig i branschen. Åtta timmars arbetsdag finns inte längre på kartan och övertiden ersätts numera med samma belopp som den vanliga timpengen.

– Det allra viktigaste att komma åt nu är arbetstidsregleringen. Många har anpassat sig till arbetsvillkor som kanske gick an när de var unga. Oregelbundna arbetstider, mattider och sovtider, ingen semester. Allt detta tar på krafterna, folk går in i väggen och drabbas av allvarlig stress.

Arbetet som tv-fotograf är dessutom tungt och slitsamt. Fotografer filmar på konstiga ställen, bär tung utrustning i trappor och i ishallar för att filma hockey, realityfotografer springer med kameran på axeln hela dagarna och får förslitningsskador.

Produktionsbolag är idag ovilliga att förhandla kring nöjes- och underhållnings-tv, samtidigt följer samma bolag kollektivavtal när de arbetar med drama.

– Många jobbar ju med både och, ändå skiljer sig villkoren åt. Om alla, även yngre på assistentposterna samlade sig kan vi göra skillnad, och reglera frågor om arbetsmiljö och arbetstider. Teaterförbundet kan bli den plattformen, tror jag.

MAGDALENA BOMAN

Ljusdesignern och anarkisten

William Wenner efterlyser mer jävla anamma

Det är svårt att få tiden att räcka till när ljusdesign görs på repertoarteatrar. William Wenner målar lager på lager med sitt ljus och blir ofta inte färdig förrän i sista stund. Men han älskar utmaningen.

Ola Kjelbye

Ljusdesignern William Wenner hastar fram längs Kungportsavenyn efter att ha suttit med vid ett första genomdrag av pjäsen *Karl Gerhard* i regi av Eva Bergman, inför den kommande premiären på Göteborgs stadsteaters stora scen.

–Jag ligger lite efter i min planering av *Karl Gerhard* just nu, av flera skäl. Å andra sidan har jag jobbat så länge och är van vid en hög stresströskel. Som ljusdesigner har jag ofta kniven på strupen, ljuset kommer alltid sist i produktionskedjan, säger William Wenner.

Fem måndagar i rad har han stora scenen på teatern helt till sitt förfogande, de två första går vanligtvis åt till riggning och riktning, de resterande till programmering av ljusdesignen. Nu har tre måndagar passerat, två återstår men långt ifrån allt ljus på scen är klart.

– Mycket av min ljusdesign sker i scenrummet under pågående repetition. Jag provar försiktigt, testar mig fram utan att störa skådespelarna. Det viktiga nu är att följa Evas intuition, vad hon vill med berättelsen och att vi tillsammans når en gemensam vision.

Frilansande ljusdesigners arbetar ofta med flera produktioner parallellt. Under förberedelsetiden till *Karl Gerhard* hade William också uppdraget att anpassa ljuset till föreställningen *Egenmäktigt förfarande* i flytten från Scalateatern till Maximteatern i Stockholm. Det tog mer tid än planerat.

– Samtidigt skulle *Sgt Pepper* på Göteborgs stadsteater arbetas fram. Jag pendlande fram och tillbaka. Jag jobbade på dagarna i Stockholm och på kvällarna i Göteborg.

Att byta ljusspråk och jobba brett är annars något som William Wenner tycker om. Det visar de två senaste föreställ-

Ola Kjelbye

ningarna vid Göteborgs stadsteater. *Karl Gerhard* har formen av en klassisk teaterrevy, medan *Sgt Pepper* är en crossover, något mellan en rockkonsert och en musikal. På scen står det Göteborgsbaserade livebandet Pepperland, som anses vara världens bästa Beatlesuttolkare, enligt skivproducenten George Martin.

– I *Sgt Pepper* har den lokala graffitti-konstnären Ekta gjort videoprojektioner som backdrop till varje låt. Det skapar ytterligare en dimension för mig. Det blev jättefräckt, säger han.

Efter premiären av *Sgt Pepper* fick han höra att den typen av ljusdesign sällan syns på teaterscenen i Göteborg.

– Jag är ju en gammal punkrockare, och tycker att det kan vara mer jävla anamma på scen, musik ligger mig nära. Jag sätter ribban högt och vill att det ska bli bra. Men jag är också en handelsresande i upphovsrätt. Gör jag tre dåliga produktioner vill ingen jobba med mig. Teatersverige är alldeles för litet för att göra dåliga jobb. Det är inte alltid så lätt att vara anarkist på en institution där det finns ramar och ribbor, säger han.

William Wenner har vandrat den långa vägen. Han började som tekniker på Stockholms stadsteater 1982, blev så småningom belysningsmästare och stannade i 29 år. Under dessa år gjorde William ljusdesignen i ett 50-tal produktioner. Inte bara åt huset – han tog då och då tjänstledigt och frilansade åt fria teatergrupper och institutionsteatrar på andra ställen i landet. Året innan han skulle få en guldklocka i sin hand, tog han steget och sade upp sig.

– En guldklocka, det var ju rena rama Kalle Anka! Det var min sista chans att börja frilansa på heltid annars är skulle det ju bara handla om att gå i pension.

Tiden på Stockholms stadsteater formade William till en ljus-

Ola Kjelbye

sättare med bred palett. Samarbetet med regissören Alexander Mørk Eidem var extra lyckat, tycker William.

– Han har ett formspråk jag gillar. I Alexanders regi ser jag mycket av den ”jävlar anamma” jag så ofta saknar på teaterscenen.

När Robert Wilson satte upp *Ett drömspel* på Stockholms stadsteater 1998 jobbade William som belysningsmästare. Han reste runt med föreställningen under en mindre världsturné.

– Det var lärorikt att arbeta med honom. Vi fick order om att byta varenda glödlampa inför hans ankomst, med krav på att de skulle komma från samma butik. Jag undrade vad det var för lirare, men han höll ljuset så högt. Han upptäckte allra minsta nyansskillnad, krävde total exakthet. Jag fick stor respekt för honom. Han styrkte mig i övertygelsen om att ljus måste få ta plats.

Turnén med *Ett drömspel* gjorde William stresstålig. Wilson inspekterade varje spelplats, de turnerande teknikerna fick arbetsteamen i huset emot sig för att det tog sådan tid att rikta varenda lampa. Men efteråt kom de och tackade för jobbet. Som belysningsmästare på Stockholms stadsteater samarbetade han även med Market Theatre i Sydafrika, dit han har återvänt för att hålla workshops i ljusteknik och design.

– Jag är stolt och glad över att ha varit med och utbildat den första kvinnliga och svarta ljussättaren där. Det är tufft att vara kvinna i ljusbranschen i Sydafrika. Kvinnor släpps inte fram hur som helst, de måste strida hårdnackat i sin yrkesroll.

På Stockholms stadsteater förde William en långvarig kamp för att belysningsmästarna, som gör ljusdesignen i inhouse-produktioner, skulle få ett ljussättararvode för sitt jobb.

– Vi fick det till slut. Men fortfarande är arvodet på tok för lågt för den insats belysningsmästarna gör. Varje gång jag tackades på premiärer markerade jag det. Fram med pengarna, erkänn oss, visa att det vi gör är viktigt.

Ola Kjelbye

Ola Kjelbye

Som egenföretagare får William uppdrag både av musikbranschen och privata företag, men institutionsteatrar och fria grupper är hans främsta uppdragsgivare.

– Repertoarteatrar är speciella, där kan det vara svårt att få tiden på scen att räcka till. På Kulturhuset Stadsteatern är det idag möjligt att jobba ihop med en programmerare i en särskild visualiseringsstudio, med stor skärm och ljusbord. Det hjälper när tillgången till scenen är begränsad. Men en sådan studio finns inte överallt.

Desto viktigare blir det att vara på plats och följa repetitionerna. William undviker att använda sig av assistenter, eftersom han så ofta sett den frustration som uppstår hos regissörer om de bara har en assistent att tillgå.

– Jag vill vara närvarande, jag jobbar med ljusdramaturgi och tänker tredimensionellt, kropp, atmosfär och rum. Skådespelarkroppen ska tydliggöras från bakgrunden, däremellan finns ett tomrum som kan fyllas. Därför vill jag se vad som händer på scen, vad det är för känsla som uppstår.

För att parera tidsbristen spelar William in genomdragen på video. Då kan han sitta på sin kammare och arbeta i sitt eget visualiseringsprogram, experimentera och pröva alternativa lösningar för att tajma rörelserna med ljus.

– Som ljusdesigner är du ensam. Men jag har förmånen att leva med en likasinnad; med min sambo Lina Benneth som också är ljusdesigner kan jag bolla idéer och få stöd när det behövs. Det har nog gjort att jag kommit ytterligare lite längre i min konstform.

Det kan vara tufft att ha familj när båda föräldrarna är frilansare. Sonen Ottar är idag tio år.

– Han föddes under mitt arbete med *Djungelboken*. Skulle han födas på premiären sa vi att hans mellannamn skulle bli Mowgli. Uppriktigt sagt är glad att det inte blev så.

Ottar föddes två veckor innan premiären och fick mellan-

namnet Kelvin (efter värdet man mäter färgtemperaturen i ljuset med). William tog föräldraledigt efter premiären.

– Som ljussättare får du lite rollen av en hjärtkirurg. Det är svårt att vara borta under premiärveckan. Det går nästan inte. Men efter premiären var jag pappaledig i långa perioder.

William kan göra stora ändringar i ljusbilden in i det sista, på premiärdagen.

– Det finns de som säger att jag målar med ljuset, det tar jag till mig. Jag börjar ofta skissartat på ett lågt värde och jobbar mig uppåt, lager på lager, som med fet olja. Det händer alltid saker under processen när jag målar och därför är jag sällan färdig eller nöjd förrän på premiärdagen.

Likt en handelsresande i upphovsrätt, som han kallar sig, tar han strid för sina verk. William har varit delaktig i flera produktioner som filmatiserats – men ljusdesign räknas inte självklart in i förhandlingar med produktionsbolagen. När *De tre musketörerna* skulle filmatiseras, ville produktionsbolaget att ljusdesignen skulle göras om inför en föreställning med betalande publik, vilket William vägrade.

– De kan köpa en egen föreställning, då gör jag precis vad de vill. Men publik som köat ett år på biljetter ska inte bli lidande. Eftersom jag äger min upphovsrätt så var vi tvungna att komma till en uppgörelse.

Ljusdesign är idag ett etablerat begrepp. Men behovet av att mejsla ut skiljelinjer mellan konstarterna finns kvar. William arbetar med att utforma ett eget kontrakt för att få med klausuler som är viktiga för honom.

– Jag vill att ljusdesignerns namn nämns i samband med PR på affischer, flyers. Yrket måste synas bättre.

Ola Kjelbye

Alltför sällan nämns ljusdesign i recensioner vilket bidrar till att konstformen osynliggörs, menar han.

– Ofta får scenografen uppmärksamheten för hela scenbilden vilket är problematiskt. Vem äger egentligen rätten till ordet scenbild? Det här är fråga som förtjänar att diskuteras och fördjupas. Den slutgiltiga scenbilden som når publiken är inte en persons verk. Det är ett kollektivt verk. Ljus kan upplevas som abstrakt att tala om men det är en del av upplevelsen i ett scenkonstverk och bör behandlas efter det.

Nu sätter William tänderna i *Karl Gerhard* vilket är en utmaning i sig. Scenografin av Tofte Lamberg innehåller höga väggar i sektioner och tyger på andra sidan som hindrar ljuset på olika sätt. Två dagar efter premiären på *Karl Gerhard* bär det av till Holland och nästa produktion *From Sammy with love*.

– Teater är ett kollektivt arbete. Jag ser fram emot den spännande processen när alla starka konstnärers vilja ska ner i en och samma flaskhals och något gemensamt skapas. PREMIÄR!

MAGDALENA BOMAN

William Wenner
Bor: Stockholm
Ålder: 52 år
Familj: Sambo med ljusdesignern Lina Benneth, sonen Ottar, tio år.
Yrkesbakgrund: Har kombinerat frilansande med fast anställning. Har gjort ljusdesign till cirka 150-tal produktioner inom teater, dans och opera, bland annat *Djungelboken* och *De tre musketörerna* och *From Sammy with love* på Kulturhuset Stadsteatern. Har ljussatt musikvideor åt Cat Stevens, Kent och Lykke Li.

Segsliten strid på Volksbühne i Berlin

Striden på Volksbühne i Berlin har varit en av de mest intensiva i den europeiska teatervärlden. Nu berättar svenske scenteknikern Mattias Kåks, som jobbat på den anrika teatern i över 20 år, om hur oron bland personalen blivit ett arbetsmiljöproblem under den nya ledningen.

Efter över två års stridigheter tillträdde i somras Volksbühnes nye intendent, konsthistorikern och före detta museichefen, Chris Dercon. Trots större budget än tidigare år och vädjan om arbetsro fortsätter missnöjet kring hans tillsättning som den mytomspunne Frank Castorfs efterträdare på den legendariska teatern i Berlin, med hånfulla inlägg på teaterns webb. Under sex dagar i oktober ockuperades teatern av ett hundratal personer.

Svenske Mattias Kåks har jobbat som tekniker på Volksbühne sedan 1996. Enligt honom har det som tidigare främst varit en ideologisk och konstnärlig konflikt, alltmer börjat blir ett arbetsmiljöproblem.

– Det är fruktansvärt. Folk är nervösa, de vet inte vad som kommer att hända. Misstroendet är väldigt utbrett och folk är oroliga för sina arbetsplatser, säger han.

Resurskrävande repertoarteater med fast ensemble beskrivs ofta som ryggraden i tysk teater. Det har varit Volksbühnes signum, och ska så vara även i fortsättningen, enligt uppdraget från stadens politiker. Det är här de största problemen har uppstått, anser Mattias Kåks.

Trots uppdraget från politikerna har det inledande programmet under hösten dominerats av internationella gästspel istället för egen produktion. Något som resulterat i att många av de anställda på teatern saknat arbetsuppgifter.

– Vi har inga produktioner. Kostymavdelningen har tvättat alla kläder och lagat varenda knapp. Maskörerna gör ingenting. Vi tekniker håller på att städa och reparera och gör så gott vi kan. Det finns inget jobb, säger Mattias Kåks.

Den fackliga organisationsgraden på tyska teatrar är låg. Volksbühne, där lojaliteten mot den förra ledningen har varit stark, är inget undantag. De som ändå är anslutna är framför allt medlemmar i förbundet Verdi. Då konflikten på Volksbühne ännu inte fått arbetsrättsliga konsekvenser har facket inte haft anledning att ingripa. Konflikter mellan ledning och personal har istället gått genom personalrådet, en instans som ska finnas inom alla offentliga organisationer oavsett facklig organisationsgrad.

Personalrådet har färre befogenheter jämfört med svenska arbetsplatsklubbar. Rådet kan ta ärenden till en särskild domstol, men i normala fall är dess huvuduppgift princip bara framföra personalens åsikt i månatliga möten med ledningen.

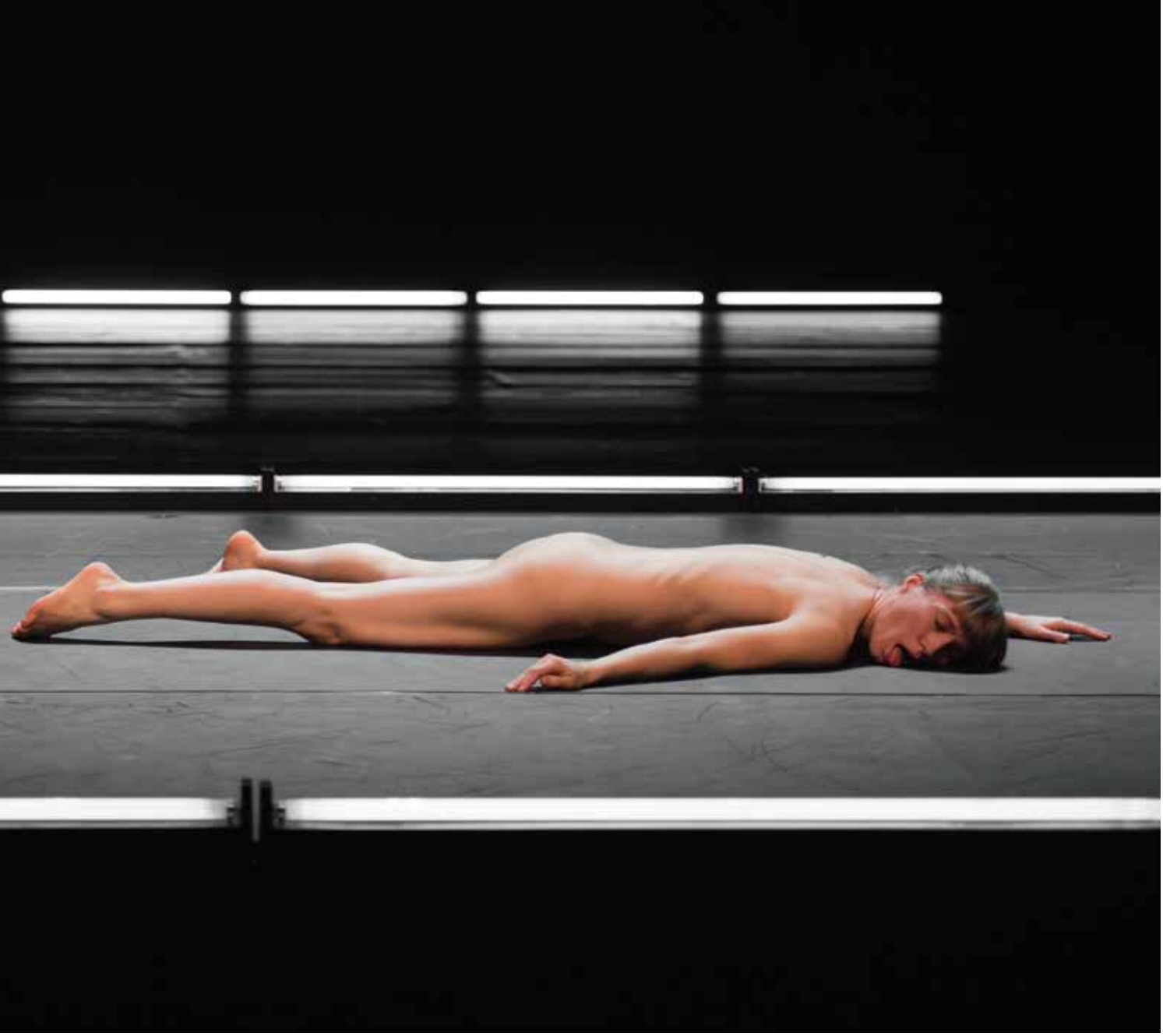

Marc Domage

Ett av de mång gästspelen på Volksbühne i höst är Mette Ingvarsens performanceföreställning *21 pornographies*.

På Volksbühne är Mattias Kåks en av sju medlemmar.

– Det är som ett slags MBL-organisation. Vi får inte vidta några stridsåtgärder, som att uppmana till strejk, eller motarbeta chefen, säger han.

Striden kring Volksbühnes nya ledning har fått stort genomslag i offentligheten. Det har delvis att göra med hur profilerade skådespelare högljutt tagit ställning för sin förra chef. I fackliga konflikter som rör en så bred grupp yrkeskategorier som teateranställda är skådespelarnas stöd ofta viktigt.

Men i striden på Volksbühne har tonen från de mest lojala Castorf-anhängarna riskerat att slå tillbaka mot dem själva, menar Mattias Kåks.

– Det har stundtals varit onödigt polariserat, säger han.

För sin egen anställning är Mattias Kåks inte orolig, åtminstone inte på kort sikt. De som arbetar icke-konstnärligt på tyska stadsteatrar är anställda direkt av staden och är jämfört med de konstnärliga anställningarna relativt trygga.

Däremot oroar sig Mattias Kåks för att den nya ledningens handfallenhet och bristande förmåga till att bland annat bygga en ny ensemble ska orsaka oåterkalleliga skador på hela teaterorganisationen och samspelet mellan dessa – som verkstäder, kostym och mask, som byggts upp över decennier.

– Chris Dercon är antagligen bra på det han har gjort på andra institutioner, men Volksbühne är fel plats, säger Mattias Kåks.

ARVID JURJAKS

Volksbühne i Berlin

Teatern har 232 anställda: 89 är konstnärlig personal, resten är tekniker och administratörer. Totalt har teatern 138 män och 94 kvinnor.

Jenny Nörbeck gör film om Volksbühne

Den svenska teaterregissören Jenny Nörbeck arbetar på en essäfilm om Volksbühne. Essäfilmen berättar om sista halvåret med Frank Castorf på Volksbühne och innehåller intervjuer med allt från Castorf själv till teaterns mångåriga städerska. Filmen är framför allt ett försök att fånga det kollektiva maskineri och den särskilda plats som Volksbühne utgör. Enligt Jenny Nörbeck är ytterligare tre dokumentärer om teatern under produktion i Tyskland. Volksbühnefilmen är Jenny Nörbecks första film. Premiären är planerad till våren 2018.

SCENKONST VÄSTERNORRLAND

www.scenkonstvasternorrland.se

Teater Västernorrland söker:

Skådespelare och Dramapedagog

Läs mer om tjänsterna:
www.scenkonstvasternorrland.se/lediga-jobb

ANSÖKNINGSDAGS INOM:

- dans
- film och media
- operasång
- skådespeleri
- cirkus

Ansökningsperiod:
15 nov-15 jan 2018

uniarts.se

VÄKOMMEN TILL ÖPPET HUS!

24 november kl 11-19 på DOCH
Dans och Cirkushögskolan
Brinellvägen 34 och 58

DOCH
Dans och Cirkushögskolan
University of Dance and Circus

7 december kl 15-19 på
Stockholms dramatiska högskola
Valhallavägen 189 och 193

STOCKHOLMS DRAMATISKA HÖGSKOLA

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | STOCKHOLMS KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLA

Foto: Per Bolkert

NORRDANS www.norrdans.se

ANSÖK SENAST 30 november 2017

Audition NORRDANS

Norrdans söker dansare för spelåret 2018/2019.
Vi är intresserade av dansare som kombinerar en grundläggande stark modern teknik med ett personligt uttryck och scennärvaro och tre års dokumenterad professionell erfarenhet.

Audition i Stockholm söndag 4 februari 2018

Läs mer och ansök på www.norrdans.se/audition

Norrdans är Sveriges nordligaste dansinstitution med fast ensemble. Vi har en bred repertoar med koreografer av såväl etablerade tungviktare inom samtida dans som nya talanger från hela världen.

Vill du arbeta som skådespelare och konsult i en och samma roll?

Vardagens dramatik

Vardagens Dramatik erbjuder en unik kurs där du som skådespelare vidareutbildar dig i metoden Professionell Interaktiv Teater.

Mer info: vardagensdramatik.se/kurs2018
E-post: info@vardagensdramatik.se
Tel: 08-84 71 32

GLÖGGMINGEL

Alla är välkomna på glöggmingel med yrkesavdelningen för administratörer, producenter och kommunikatörer inom scen och film. Ta gärna med kollegor som inte är medlemmar. Se fler detaljer på www.facebook.com/avd112

Plats Verkstan, Malmö Opera
Datum 2 decmber kl 14.00–16.00
Osa senast 25/11 till fredrik.hammar@malmoopera.se

Glöggminglet anordnas av Teaterförbundets avd 112, yrkesavdelningen för administratörer, producenter och kommunikatörer inom scen och film.

Välkommen till Scensveriges rådsmöte och seminarium!

Måndagen den 27 november håller Scensverige rådsmöte för sina medlemmar. Efter mötet bjuder vår utbildningskommitté in till ett öppet arrangemang på tema praktik, residens och masternivå med samtal, paneldiskussion och inbjudna gäster.

Plats:	Biografen på Stockholms Dramatiska Högskola.
Tid:	13:00-13.45 rådsmöte
	14:00-16:00 seminarium
Mer info:	scensverige.se/radsmote
Anmälan:	info@scensverige.se

SCEN SVERIGE
www.scensverige.se

Produktionsrabatter inom film är nödvändigt hävdar branschen

Filmbranschen har enats om att produktionsincitament behövs i Sverige. Via en gemensam plattform drivs kraven vidare mot regering och departement.

– Det känns bra att vi samverkar med fler parter, säger Anna Carlson, ordförande för Teaterförbundet för scen och film.

Bakom den gemensamma plattformen står idag inte bara Teaterförbundet för scen och film, Film & tv-producenterna och filmregionerna, utan även distributörerna och tv-kanalerna.

– Vi har satt oss in i frågan och det råder samstämmighet om vad som vore den bästa lösningen för Sverige, säger Johan Holmer, generalsekreterare hos Film och tv-producenterna.

De flesta länder har någon form av incitament för att stimulera och locka till sig utländska filmproduktioner. Med sådana vill Sverige bli en mer attraktiv samarbetspartner för andra länder, och mer konkurrenskraftig på den internationella arenan.

– Idag flyttar många svenska produktioner utomlands, de spelas inte in i Sverige. Produktionsincitament skulle bidra till att motverka den utvecklingen. Vissa produktioner blir inte av alls, säger Johan Holmer.

En modell liknande den som finns i Finland förespråkas, med en produktionsrabatt på 25 procent. En nivå som också förekommer i Norge.

– Det är bra att hålla samma nivå som våra nordiska grannländer. Precis som i Finland vill vi att ansvaret för produktionsrabatten bör ligga på en näringspolitisk instans. Det är viktigt att den inte ersätter eller påverkar nivåerna på de kulturpolitiskt motiverade stöden, säger Johan Holmer.

Om produktionsincitament införs i Sverige leder det till fler arbetstillfällen för film- och tv-arbetare och troligen en jämnare produktion över året.

– Vi kommer att gemensamt uppvakta Tillväxtverket, näringsdepartementet och kulturdepartementet i frågan, säger Anna Carlson.

I december redovisar Tillväxtverket sin pågående utredning om produktionsincitament för filminspelningar för regeringen.

MAGDALENA BOMAN

BOKANMÄLAN

Bakom kulisserna med dramaturgiskt driv

Hon fick oss att titta på tv som aldrig tidigare, Anna Bråkenhielm, en av tv-branschens främsta i Sverige och internationellt.

Vid nyss fyllda 50 skriver hon sina memoarer, *Räkna med bråk*. Om floppar, succéer och småländskt driv, det skulle kunna vara ett synopsis till en serie, här finns alla förutsättningar att bli ett angeläget drama på hög nivå. Inte om hennes privatliv, för det är inte speciellt intressant. Men i det som handlar om tv-industrin och Anna B:s karriär finns stoffet för en svensk variant av *Mad Men*. Fast inte som ett drama om en reklambyrå, utan som en serie om dramaproduktion. Med dramaturgiskt driv blickar hon bakom kulisserna på en växande miljardindustri.

Boken skulle handla om arbetsplatskultur och villkor, löner och arbetsmiljö, jämställdhet och trakasserier. Bråkenhielms memoarer skrevs innan #metoo-kampanjen men redan här noteras alfahannar, strippklubbsbesök och ”hur det är att vara ensam tjej bland en massa grabbar”.

Ordet sexuella trakasserier tror jag inte nämns men produktionsbolagsinteriörer och inspelningsplatser ångar av det. Här finns gott om pärlor för en Ruben Östlund att omvandla till slående scener.

Teaterförbundet förhandlade nyligen fram ett nytt avtal för film- och tv-branschen. Aldrig har det varit så svårt att komma överens om upphovsrätt och att medlemmar ska kunna ha ett arbetsliv som också tillåter ett fungerande privatliv.

Det är tur, förstår man, att det finns kollektivavtal, jämställdhetscheckar och ett fack som förhandlar villkor när den före detta Strix-vd:n ger jobbsökartips:

”Fråga inte om arbetstider, arbetsbeskrivning och lön det första du gör. Helst inte alls under första intervjun. Sådant löser sig nämligen alltid om det blir en bra match. Vill man ha ett jobb riktigt mycket spelar inte lönen någon roll till en början.”

Hennes avslutande tips till läsaren blir istället att skaffa sig ett eget fuck-off-kapital så du kan flytta på dig när det inte känns bra.

Att det fungerat för Ann Bråkenhielm förstår läsaren.

GERT LUNDSTEDT

”Det finns en övertro på hur långt vi kommit med jämställdheten”

Jag har nog aldrig känt min betydelse som regissör så mycket som på den internationella filmfestivalen i Duhok, Kurdistan. Med vår film, med mig och skådespelerskan Evin Ahmad som representanter för *Dröm vidare*.

Jag brukar, när jag kan, sitta med i publiken när filmen visas i ett nytt land och för ny publik. Jag måste vara ärlig och erkänna att i Kurdistan var det första gången jag skämdes för filmen. Speciellt för huvudkaraktären, Mirja – all time low sjönk jag ner i biostolen och höll handen beredd att skyla mina ögon med. Det var någonting med att visa en film, där huvudpersonens värsta scenario är att bli av med sin familj, vänner och en position i samhället på en ställe där IS finns bara några mil ifrån, som fick mig att känna mig patetisk. Men sen började snyftningar höras. Det var gubbarna framför oss. Jag försökte fokusera på deras snyftningar för att förstå om det handlade om en förkylning eller om det var att de var berörda och till min glädje visade det sig vara det senare. Efter filmen kom unga killar och tjejer fram och berättade om hur de kände igen sig i filmen och äldre kvinnor uttryckte sin stolthet över oss.

De minnena är oslagbara.

När vi klev in på premiären i våra slitsade kjolar, klackar och militärmönstrade överdelar var vi osäkra på hur vi skulle tas emot. Ärligt talat var vår intention att provocera lite light. Men istället så togs vi emot med glädje och stolthet. ”Ingen har någonsin kommit till den här festivalen klädda som ni”, sa en journalist stolt till oss. Jag förstår att jag alltid kommer att vara en kurdisk kvinna från Europa för dem och att jag kommer att komma undan med vissa saker som en kvinna där inte skulle. Jag menar inte att kvinnosynen och jämställdheten är bättre i Kurdistan, än i Sverige. Däremot menar jag att vi i Sverige har en övertro på hur långt vi faktiskt har kommit. Och den övertron gör att vi hämmar vår egen utvecklingstakt. Fördelningen mellan kvinnliga och manliga regissörer har blivit bättre, absolut. Men var finns kravet på kompositörer, fotografer, producenter, ljuddesigners och andra filmarbetare? Det finns inget försiktigt sätt att göra det här på. Det finns inget sätt att smörja eller vänja patriarkatet på. För det första så måste vi inse att kollektivet är starkare än individen. Att vi genom organisering och transparens i olika former blir starkare i oss själva, även som individer. Vi måste våga prata öppet om löner, skitstövlar och erfarenheter. Det är bör inte ses som personligt, utan professionellt.

Och räkna, kräv och kvotera mer– för kvalitetens skull.

ROJDA SEKERSÖZ

Skådespelare och filmregissör. Debuterade med långfimen *Dröm vidare* som fick publikens pris för bästa nordiska film vid Göteborgs filmfestival 2017 .

Trött på krångel med intyg?

Arbetsgivarintyg snabbt och enkelt med arbetsgivarintyg.nu.

Så här går det till:

Din arbetsgivare loggar in med sin e-legitimation på arbetsgivarintyg.nu och fyller i alla uppgifter.

Om ni kommer överens om att arbetsgivarintyget ska skickas elektroniskt ger du din arbetsgivare din e-postadress och ditt mobilnummer. När arbetsgivaren har fyllt i alla uppgifter och signerat intyget får du ett mejl och ett sms. Nu loggar du in med din e-legitimation och kontrollerar intyget för att sedan skicka det till oss.

UNIONEN A-KASSAN

Du hittar mer information om a-kassa och kulturarbete på vår hemsida unionensakassa.se/kulturarbete. Har du frågor kan du skicka ett meddelande på Mina Sidor eller mejla till kultursektionen@unionen.se. Du kan också ringa oss på 0770-77 77 88.

Nina Åkerlund ger apan Monky liv och känslor

Den 22 december har Maria Bloms familjefilm ***Monky*** premiär på biograferna. För första gången produceras en nordisk långfilm för barn där en av huvudpersonerna är animerad.

Mimskådespelaren Nina Åkerlund berättar för Scen&film om sitt arbete med att mejsla ut en huvudkaraktär via motion capture-teknik.

Matilda i filmen *Monky*.

In i det sista arbetar det tyska animationsteamet med att förfina dragen i rollfiguren Monky.

– Det är förstås kostnadsmässiga skäl till att produktioner som dessa är ovanliga i Norden. Vi har inte sådana budgetar. Som exempel var 600 personer involverade i arbetet med filmen *Apornas planet* under fyra år. En enda tagning i *Apornas planet* kostar lika mycket som budgeten för den här produktionen, säger Alex Hansson, supervisor över arbetet med att bygga upp den digitaliserade apan i filmen *Monky*.

Filmen handlar om en liten apa som flyttar in hos en familj, efter att deras lilla flicka Matilda har dött. Nina Åkerlund gestaltar gibbonapan som bara är en tredjedel av hennes egen längd.

– Det kändes självklart för mig att ta rollen. Utifrån mitt mimperspektiv är utmaningen som att levla upp till en ny nivå i ett datorspel. Jag har fallenhet för det djuriska, jag har den kroppskoordinationen och kan plocka upp en personlighet i ett djur, jag letar efter det mänskliga draget i djuren, och de djuriska instinkterna hos människan, säger Nina.

När skådespelaren Andy Serkis gjorde *Apornas planet (r)evolution* 2011 var det startskottet för en ny trend där skådespelarna driver karaktären medan animatörerna mer får rollen av att förfina uttrycken. Men till skillnad från Andy Serkis apkropp, som ju är lika hög som han, är Ninas digitala karaktär bara 50 centimeter hög.

– Vi hade en liten apdocka med oss på inspelningsplatsen i samma storlek som en gibbonapa, berättar Nina.

Regissören Maria Blom jobbar noggrant med detaljerna i spelet. Hon vill komma åt finliret och använda sig av Nina Åkerlunds energi, redan från allra första början av berättelsen, då i form av det lilla barnet Matilda. Så Nina var med med under förrepetitionerna.

– Monky är ju Matilda och hon är en apa. Jag fick i uppgift att studera henne, det vill säga skådespelerskan, den lilla flickan. Hon kommer med en egen nyans, jag skulle plocka upp och tona in i hennes uttryck. Fånga glimten, hennes djup och förundran. För henne var allting nytt, så vi lekte, hon knöt an, gick efter mig och härmade det djuriska och min mimik och jag skuggade henne. Rollgestaltningen handlar ju om att vara både apa och människa, att inte passa in i något av sammanhangen, att ständigt vara malplacerad, berättar Nina.

På inspelningsplatsen filmades dockan i olika situationer, syftet var att få till det där fysiska mötet mellan henne och övriga skådespelare.

– Jag placerade dockan där den skulle vara, i ögonhöjd så att alla visste var de skulle titta. Sedan togs dockan bort och jag kom in och var karaktär. Kameran fångade mötet och samspelet med övriga skådespelare, så att Monkys energi följde med mig, annars skulle det ju bara finnas en platt docka på plats, utan några ansiktsuttryck.

Inspelningen innehöll många moment. Nina var själv inte i bild, utan kameran registrerade motspelarna. Efteråt skannade filmteamet av hela spelplatsen med en laserläsare, som registrerade exakt placering av allt som fanns inom radien av kameraögat, eftersom allt Monky rörde vid på inspelningsplatsen skulle föras över till animationen. Teamet gjorde alltså inte bara en digital version av scenen, utan lasern såg till att alla mått blev exakta för att kunna fungera när Nina skulle göra scenerna på nytt i en motion capture-studio i Uppsala.

– Det kunde vara en scen där Monky skulle vara uppe i ett träd, då höll jag apdockan på den plats där den skulle vara. Motspelarnas reaktion spelades in, men eftersom jag inte kunde vara i trädet gjorde vi tagningar med ansiktsuttryck fast på marken. Tagningen blev en slags minnesbild, och registrerade vilka känslobanor vi befann oss i just den dagen i just den inspelningsmiljön. Det kan ju vara lite komplicerat att bara spela in scenen med en

Nina Åkerlund klädd i en kroppsstrumpa med kardborrbrickor innehållandes sensorer, som visar både Ninas och apans anatomi – ett yttre skelett med markerade leder, så att animatörerna ska veta exakt hur skådespelaren rör sig.

Sigtor Kildal

Ari Willey

Producenten Patrick Ryborn med apdockan inför en tagning.

docka, i inspelningsstudion ska vi ju senare försöka återkoppla till samma känsloläge vi var i en månad tidigare.

Eftersom Nina var med under hela inspelningen fick skådespelarna, istället för en motspelare i form av en boll eller en docka, möta en person i en egen upplevelse. Vilket blir särskilt viktigt när barnskådespelare medverkar. Ibland spelades scenen med Nina in först. Då fick motspelarna ha hennes fysik, hennes energi och spelglädje kvar i minnet när deras egen scen skulle tas.

– För mig som skådespelare är det också viktigt att veta att scenen inte bara är teknisk, jag är där som en fysisk skådespelare och kan bygga min kraft i apan. Det handlar ju inte bara om Monkys karaktär, utan också om att gestalta ett möte, säger Nina.

Ari Willey

På inspelningsplats blev Nina en beskyddare av dockan, en dockspelare som såg till att ingen glömde att det var en levande apa de hade framför sig.

På inspelningsplats blev hon en beskyddare av dockan, en dockspelare som såg till att ingen glömde att det var en levande apa de hade framför sig. Att hålla i och ta vara på dockan blev en del av det karaktärsarbete hon gjorde i filmen. En slags förlängning av henne själv.

– Ibland upplevde jag det som svårt inte få bidra mer med mina konstnärliga kunskaper på inspelningsplatsen. Senare i motion capture-studion var det däremot full action.

Under en hel vecka arbetade filmteamet i studion, belägen i en före detta kyrka i Uppsala. Nina gjorde om alla scener plus omtagningar, klädd i en kroppsstrumpa med kardborrbrickor innehållandes sensorer, som visar både Ninas och apans anatomi – ett yttre skelett med markerade leder, så att animatörerna skulle veta exakt hur skådespelaren rör sig. På huvudet bar hon en hjälm med kamera som fångade alla hennes ansiktsuttryck, ögonrörelser, rynkor och mimik. I ansiktet markerades gemensamma muskelgrupper hos både apan och hos Nina med vita prickar.

– Kameran kan registrera allra minsta rörelse i ansiktet. Så fort en tagning sker har jag en lampa riktad rakt mot ansiktet. Före och efter varje tagning ställer man sig i A-pose, som det heter, med armarna utåt i stående ställning, och lampan släcks. När den släcks tänker man, Gud, så skönt. Det är verkligen skarpt läge! Men efter ett tag glömmer man märkligt nog kameran, säger Nina.

Arbetssättet var nytt för det konstnärliga teamet och för producenten Patrik Ryborn.

– VFX-specialisten Torbjörn Olsson var en länk mellan animationsteamet och filmteamet och ledde oss genom arbetet.

Roger Sundberg

Sigtor Kildal

Nina får regi av regissören Maria Blom.

Många bitar ska passa ihop i motion capture-studion.

– Jobbet var som en sanslös fysisk workout, vi jobbade nonstop. Vi gjorde åtskilliga fysiskt statiska tagningar. Det gjordes flera omtagningar när jag skulle hänga i ett träd. Fast det var ju gallerkuber jag hängde från eller svingade mig emellan. Visserligen var de vadderade och jag hade handskar, men det var inte lika lätt som att hänga i en gren.

Apor är avspända och har samtidigt en sådan dynamik. Att hänga statiskt kräver god fysik.

– I andra scener sprang jag fram och tillbaka om och om igen, för att få in den där specifika apspringstilen. Jag var helt slut. Jag jobbade också mycket med andning, för att få skelettet att skälva i emotioner, jag försökte leka med dessa för att kunna sätta dem.

Motion capture-tekniken har under senare år utvecklats och är numera så avancerad att den plockar upp detaljer svåra för en karaktärsanimatör att bygga in på egen hand. Idag går det att i motion capture-studion ha realtidsinspelningar i bakgrunden där apmodellen finns i rätt storlek i fonden bakom skådespelaren.

Han hade koll på mig och ingav mig så mycket trygghet, särskilt på inspelningsplats när vi behövde jobba med dockan, säger Nina.

– Vi kunde ha gjort filmen utan att kliva in i motion capture-studion, och bara haft Nina som stöd för sina motspelare på plats under inspelningen. Men vi hade förlorat mycket på att inte stiga in i studion. Supervisor Alex Hansson stred med näbbar och klor för studiotiden. En animerad apa blir statisk, med en verklig människa bakom får vi det där extra som behövs för att få in realismen i rörelserna. Ninas andning går rakt genom duken tack vare mocap-tekniken. Det är många steg innan apan får en päls, vi tittade länge på en nakenapa. Det uppstår en hävstångseffekt från hud till hårstrå. En enda inandning får stora konsekvenser när pälsen kommer på, du ser på pälsstråna när apan andas, säger Torbjörn Olsson.

Nina är nöjd med sin insats och har lärt sig massor. Hon har känt betydelsen av sin fysiska kunskap och den komiska tajmningen hon erövrat som mimskådespelare, upplevt glädje från en ny yrkesgrupp – animatörer – när hon överfört sin känsla ända ut i fingerspetsarna.

– Den här världen lockar mig. Mitt möte med alla kunniga på motion capture-sidan har öppnat ett fönster åt två håll. Motion capture handlar inte om filmskådespeleri, du måste sätta emotionen i kroppen eftersom du måste igenom ytterligare ett lager av datorteknologi. Och det är ett arbetsfält som bara växer. Här finns en guldgruva för alla mimare som gått igenom professor Stanislaw Brosowskis arbetsmetodik.

MAGDALENA BOMAN

För snart ett år sedan fick dans- och performancegruppen JUCK uppdraget att vara kommunkoreograf. Erfarenheten har bland annat resulterat i nya gruppen Phase.

Linus Enlund

JUCK undersöker genus och sexualitet

Det vilar något motsägelsefullt i ordet kommunkoreograf. Å ena sidan något stelbent byråkratiskt, å andra sidan något dansant och kreativt. Sammanskrivet är det titeln på en koreograf eller en dansgrupp som under ett år jobbar för att utveckla och sprida intresset för danskonst i en utvald kommun.

Bakom projektet KOKO/kommunkoreograf står DIS, dans i Stockholms stad och län. Först ut var Haninge kommun som 2016 samarbetade med danskollektivet Kolko Ink.

Under 2017 har dans- och performancegruppen JUCK varit verksam i Botkyrka. Emelie Empo Enlund utgör en sjättedel av gruppen, och är en av initiativtagarna till JUCK. Resterande medlemmar är Feyona Naluzzi Thylander, Shirley Harthey Ubilla, Tarika Wahlberg, Cajsa Godée och Madeleine Ngoma.

För tillfälligt jobbar Emelie Enlund på Kollaboratoriet i Uppsala, med det egna projektet *Atlas 17*, som görs i samarbete med Sida projektet CEMUS, the Center for Enviroment and Development Studies. På Kollaboratoriets golv myllrar performanceartister med såg och hammare i handen. Det snickras för fullt på en träkonstruktion där allt är medvetet skevt. Men det är JUCK som är Emelies andra hem. Den genreöverskridande gruppen uppstod 2011 och undersöker samhällets sociala maktstruktur via dans, i syfte att brädda genusperspektiv.

Det publika genombrottet kom med ett viralt Yotubeklipp 2013, som blev scenuppsättningen *JUCK* 2015. Sedan dess har de också hunnit bli museiföremål på nya Scenkonstmuseet där det går att se ovan nämnda film.

Som kommunkoreograf har gruppen ett mer aktivt uppdrag. Varje kommun lägger upp samarbetet med koreograferna på sitt sätt. Men för JUCK:s del har det inneburit att lyfta kommunens unga dansare, de som redan är semiprofessionella och hjälpa dem att överbrygga klyftan mellan hobbynivå och yrkesliv.

Bland annat har de coachat dansare på Kulturskolan i Tumba, Albys Hjärta i Alby och Musikhuset i Norsborg. Som en final på KOKO-projektet medverkade JUCK under höstlovet i Dan-

Emelie Enlund, en av initiativtagarna till dans- och performancekollektivet JUCK.

Linus Enlund

cecamp Botkyrka, ett samarbete mellan Botkyrka kommun och Riksteatern där de bland annat gav workshops.

Hur vill du sammanfatta JUCK:s år som kommunkoreograf?

– Det är ett skitbra initiativ, de möten vi har haft med ungdomarna har varit jättefina, både de och vi har säkerligen förändrats. Att bygga relationer tar tid. Det känns som att vi först nu, när det snart är slut, hade kunnat börja bygga på riktigt!

Vad har känts som extra roligt att ha bidragit med under det här året?

– Att vi satte ihop ett ungdomskompani, Phase, som de kallar sig själva. Bland annat gjorde de ett uppträdande på Dansens hus festival Urban Connection. Förhoppningsvis ledde det till att de fick bra kontakter på Dansens Hus. I december kommer vi också att vara med och arrangera ett streetdance-battle på Subtopia, i samarbete med dem och Kulturskolan.

Efter ert uppdrag hos Botkyrka ger ni er ut på en Riksteaterturné med ***Fatta!****, tillsammans med rapparen Cleo. Berätta!*

– Uppsättningen handlar om samtycke och är en del av den sociala rörelse som finns kring #metoo-debatten just nu. Vi omvandlar delar av denna rörelse till scenbilder och koreografi.

Uppsättningen beskrivs som koreografisk aktivism. Håller du med om den formuleringen?

– Föreställningen är aktivistisk i den meningen att den har ett socialt och politiskt budskap: att belysa och lyfta problematiken kring sexuellt våld och patriarkala strukturer, och att visa att det är möjligt att skifta från våldtäktskultur till samtyckeskultur. Här är Fatta!- rörelsen en jätteviktig aktör.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Linus Enlund

JUCK

Dans- och performancegruppen JUCK arbetar utifrån samhällsdebatter om genus, sexualitet, femininitet, etnicitet och normkreativitet i ett interaktivt konstnärligt format. Kollektivet JUCK bildades 2011 och består av Emelie Empo Enlund, Feyona Naluzzi Thylander, Shirley Harthey Ubilla, Tarika Wahlberg, Cajsa Godée och Madeleine Ngoma.

2013 gjorde de kortfilmen *JUCK* som blev scenuppsättningen *JUCK* 2015. Under 2017 har de varit KOKO/Kommunkoreografer i Botkyrka kommun. Just nu arbetar Olivia Kastebring (aktuell med dokumentären *Silvana – Väck mig när ni vaknat!*) på en kortfilm om JUCK.

Kommunkoreograf – ett nationellt projekt

- KOKO/Kommunkoreograf är ett nationellt projekt som under perioden 2016–2018 drivs av DIS, dans i Stockholms stad och län.
- Hittills har Haninge, Botkyrka, Huddinge och Upplands-Bro kommun haft varsin KOKO/Kommunkoreograf.
- Nästa år (2018) är det dags för Mölndals kommun.
- Projektet finansieras med Kulturrådets utvecklingsbidrag, Stockholms läns landsting, den aktuella värdkommunen och DIS.

Förbundsnytt

Riksstämma 2018

Den 9-11 juni nästa år är det dags för Teaterförbundet för scen och films riksstämma. Den kommer att hållas på Djurönäset utanför Stockholm. Riksstämman är Teaterförbundets högsta beslutande organ och hålls vart fjärde år.

På riksstämman tas beslut om centrala frågor för Teaterförbundets fortsatta verksamhet som berör organisation, ekonomi och medlemsavgifter med mera. Stämman väljer också förbundsordförande och förbundsstyrelse för de kommande fyra åren. Stämman tar även upp de motioner som inkommit, motioner som avdelningar, råd och alla enskilda medlemmar kan skicka in. De beslut som tas ligger till grund för förbundets verksamhet de kommande fyra åren. Stämman är en viktig mötesplats där ombud från hela landet och från förbundets alla avdelningar kan diskutera och utbyta erfarenheter och råd.

Riksstämma 2018 / Teaterförbundet för scen och film

Till riksstämman skickar Teaterförbundets lokalavdelningar, yrkesavdelningar och råd ett visst antal ombud. Alla lokalavdelningar kan skicka ett ombud var, yrkesavdelningarnas ombudsantal baseras på antal medlemmar och råden har ett visst antal ombud. I slutet av januari går den formella kallelsen ut till alla avdelningar och råd. Då kommer även valberedningens förslag på ny förbundsstyrelse att presenteras.

Den **15 februari** är det deadline för motionerna till stämman. Alla medlemmar i förbundet har möjlighet att skicka in motioner. En motion är ett förslag på förändring i någon form och kan handla om i princip vad som helst som rör förbundet. Funderar du på att skriva en motion och behöver råd om hur den formellt ska formuleras kan du kontakta kansliet för tips och råd. Motioner skickas till sara.andersson@teaterforbundet.se

Beställ 2018 års almanacka

Tidigare år har Teaterförbundet skickat en kalender till alla medlemmar tillsammans med tidningen Scen & Film.

Förra året gjordes ingen kalender och det var många medlemmar som saknade den! Därför har vi tagit fram en kalender för 2018. Men vi skickar den bara till de medlemmar som vill ha en!

Vill du beställa en kalender ska du skicka namn, adress, telefon och e-post till tf.medlemsinfo@teaterforbundet.se Skriv ”Kalender” i ämnesraden.

Yrkesavdelningar träffas

I mitten av oktober hölls den årliga yrkesavdelningskonferensen på Såstaholm utanför Stockholm. Representanter från förbundets alla yrkesavdelningar träffades under två dagar för att diskutera och utbyta erfarenheter kring arbetet i avdelningarna. Valberedningen fanns på plats och pratade om sitt arbete med att ta fram ett förslag till en ny förbundsstyrelse. Under dagarna fick deltagarna en duvning i arbetet inför riksstämman nästa år, en kort pensionskurs, och veta mer om Teaterförbundets internationella arbete. Normkreativa gruppen gav exempel på hur avdelningarna kan arbeta normkreativt, och den feministiska gruppen Sparq inom Musikalartistavdelningen berättade om sin kampanj Våra historier.

Från avdelningarna

Att byta karriär mitt i yrkeslivet

Har du funderat på att växla karriär, och ställa om till ett annat yrke? SOKstiftelsen (Scenkonstens omställning och karriärväxling) har bildats för att bistå dig på den resan. Om du är dansare, sångsolist, korist, musikalartist eller musiker och har arbetat på de offentligt finansierade scenkonstinstitutioner som omfattas av avtalet kan du ansöka om stöd.

Den 20 november arrangerar vi ett informationsmöte på Teaterförbundet i Stockholm. Du kan få olika stöd beroende på hur lång anställningstid du har, både ekonomiskt stöd och aktivt stöd, till exempel coachning eller rådgivning. En förutsättning är att du har arbetat minst 18 månader på en eller flera scenkonstinstitutioner under de senaste fem åren. Det är olika kvalifikationstid för de olika yrkesgrupperna när det gäller det ekonomiska stödet.

Är du frilansare? Har du eller har haft en tidsbegränsad anställning på en scenkonstinstitution som omfattas av avtalet, kan du söka stöd från SOKstiftelsen. Frilansare med egen firma omfattas inte av avtalet.

Mötet äger rum den 20 november kl 18-20 på Teaterförbundet, Kaplansbacken 2 i Stockholm. Anmäl dig till tf.medlemsinfo@teaterforbundet.se

En dag i Medlemsrådgivningen

En medlem kontaktade medlemsrådgivningen angående en arbetsgivare som hävt ett avtal dagen innan anställningen skulle påbörjats. Anställningen hade förhandlats via e-post och det fanns därför en överenskommelse i skrift. Medlemmen hade själv kontaktat arbetsgivaren men inte fått vare sig svar eller pengar.

Medlemsrådgivningen tog kontakt med arbetsgivaren och skickade även ett kravbrev. Detta ledde till att medlemmen fick betalt för uppdraget, inklusive dröjsmålsränta. Om anställningen hade tagits över telefon hade det tyvärr varit svårt att lösa medlemmens ärende. Ärendet visar vikten av att få överenskommelser med potentiella arbetsgivare skriftligen.

Behöver du hjälp med något som rör dina uppdrag eller ditt yrkesliv, tveka inte att kontakta Teaterförbundets medlemsrådgivning per e-post jour@teaterforbundet.se eller per telefon 08-441 13 00, vardagar 9-12.

Teaterförbundet / för scen och film

Förbundsstyrelsen

***Verkställande utskott*: Anna Carlson** (skådespelare) ordförande, **Minna Krook** (koreograf), vice ordförande, **Thomas Nording** (scentekniker), **Peter Schildt** (filmregissör), **Theresé Hörnqvist** (producent).

Övriga ledamöter: **Måns Clausen** (skådespelare), **Ulrika Dalenstam** (producent), **Robert Forsman** (tekniker), **Andrzej Glosniak** (dansare), **Zofi Nilsson** (scenograf), **Simon Norrthon** (skådespelare), **Martyna Lisowska** (musikalartist), **Inga Onn** (skådespelare), **Pontus Plaenge** (skådespelare/regissör), **Annika Stödberg** (maskdesign film).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På **teaterforbundet.se** hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

STIPENDIER FÖR UNGA AKTÖRER

FRÅN GÖSTA TERSERUS STUDIEFOND

Gösta Terserus studiefond är en stiftelse som bildades av Ingegerd Terserus till minne av Gösta Terserus för att bereda unga aktörer, vidareutbildning utomlands.

Stipendier utdelas till medlemmar i Teaterförbundet efter ansökan. Ansökan skall innehålla uppgifter om den sökandes erfarenhet inom yrket och så fullständiga uppgifter som möjligt om studiernas ändamål, den tid som beräknas utgå samt en kostnadskalkyl. Ansökan skall åtföljas av uppgift om den sökandes ekonomiska förhållanden.

SÄND ANSÖKAN TILL
Gösta Terserus Studiefond
c/o Teaterförbundet för scen och film
Box 12710
112 94 Stockholm
eller per e-post: terserus@teaterforbundet.se

STIPENDIER FÖR STUDERANDEMEDLEMMAR

Teaterförbundets förvaltar två stipendiefonder, Gustav Fredriksson och Olof Winnerstrand, vars ändamål är att dela ut ett stipendium till en behövande person som studerar till att blir skådespelare vid en av statens scenskolor och är medlem i Teaterförbundet för scen och film.

Ansökan ska innehålla uppgifter om den sökandes utbildning, erfarenhet inom yrket samt uppgifter om den sökandes ekonomiska förhållanden.

SÄND ANSÖKAN TILL
Teaterförbundets Förvaltningsutskott
Box 12710
112 94 Stockholm
eller per e-post: skolstipendiet@teaterforbundet.se

Ansökan ska vara stiftelsen till handa 31 dec 2017.

Kalendarium

20 nov **Att byta karriär mitt i yrkeslivet**
För sångare, dansare och musikalartister.
(Teaterförbundet och SOKstiftelsen)

20 nov **Facklig grundkurs i Skellefteå**
Styrelsekurs för lokalavdelningar.
(Teaterförbundet för scen och film)

20 nov **Quick Fixes**
– marknadsföring med begränsade resurser.
Workshop i Stockholm om att nå den publik du vill ha. (Teateralliansen)

20 nov **Forum för scenkonst del 2 audition-yrkesliv**
Andra delen i en seminarieserie – öppet för alla.
(Kulturakademin Trappan och Högskolan för scen och musik)

21 nov **Sånggestaltning med Pia Olby**
Kurs i Stockholm för skådespelare.
(Teateralliansen)

27 nov **Facklig grundkurs i Stockholm**
Styrelsekurs för lokalavdelningar.
(Teaterförbundet för scen och film)

29 nov **Tools for moving performers**
Workshop i Malmö med Stephanie Tomasen.

02 dec **The Art of location planning**
Kurs i Göteborg för filmarbetare.
(Kulturakdemin Trappan)

05 dec **Öka din kunskap om self-taping**
och dess svåra konst. Kurs i Stockholm för skådespelare.
(Teateralliansen)

06 dec **Kroppslig gestaltning**
med röst och textarbete. Workshop i Göteborg för dansare och koreografer. (Kulturakademin Trappan och danskompaniet Spinn)

12 dec **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)

14 dec **Närvaro och tillfredställelse**
i en uppkopplad tid. Workshop i Stockholm med Stine Marcinkowski.
(Teater-, Musik- och Dansalliansen)

16 dec **Intuition in action**
med Stephen Rappaport. Workshop i Luleå för dansare.
(Dansalliansen)

24 dec **God jul!**

26 jan **Göteborg filmfestival öppnar**
Långfilmer, kortfilmer, seminarier, prisutdelningar.

28 feb **Filmstipendium**
Filmarbetare kan ansöka om stipendium från SWEA LA.

Teaterförbundet för scen och film presenterar stolt en av sina nya medlemmar

Välkommen Camilio Ge Bresky!

Vad fick dig att gå med i Teaterförbundet för scen och film?
– Jag vill påverka inifrån och därför gick jag med igen, men denna gång som en del av styrelsen för musikalartist-avdelningen.

Namn: Camilo Ge Bresky
Ålder: 35år
Yrke: Musikalartist och koreograf
Gör just nu: Spelar i *Book of Mormon*
Tidigare jobb: Koreograf för *Jane Eyre* på Malmö stadsteater, *Löwensköldska ringen* på Uppsala stadsteater. Musikalartist i *Hair* på Kulturhuset Stadsteatern, *Hairspray* på China teatern, *Livet är en schlager* på Cirkus bland annat.
Favoritslogan: Inget är omöjligt.
Favoritsysselsättning: Att vara i stugan med min familj.
Nästa film/scenkonstföreställning du ska se: Thor!
Vad gör du om tio år: Jag njuter av livet som koreograf och leker med min son så ofta jag bara kan.